

همبستگی حوزه های علمیه جهان اسلام در پرتو پیام رسانی دینی

<?xml encoding="UTF-8">

دعوت به دین و ارزشهای والا و سعادت آفرین آن، از رسالتهای مشترک همه حوزه های علوم دینی جهان اسلام است. علمای اسلام، از هر فرقه و گروه خود را وارث پیامبران می دانند و دعوت به دین و هدایت مردمان را وظیفه خود:

"فلولا نفر من كل فرقه طائفة ليتفقهوا في الدين". 1

این آیه شریفه فرمان می دهد: از هر گروهی و دسته ای به نزد رسول خدا بروند و دانش دین فرا بگیرند، آن گاه به سوی مردم خویش باز آیند و آنان را بیم دهند.

این پیام و دستور روشن، همیشه باید سرلوحه کار امت اسلامی باشد. در هر دوره و برهه ای، گروه هایی به نزد عالمان و دین آشنایان بروند و دانش دین بیاموزند و آن گاه به میان طایفه، قبیله، و قوم و مردمان سرزمین خویش بازگردند و آن چه فرا گرفته اند به آنان بیاموزانند.

سفارش پیامبر (ص) به علی (ع) در آستانه سفر تبلیغی - سیاسی آن حضرت به یمن مورد اتفاق همه فرق اسلامی است. امام می فرماید:

"بعثنی رسول الله (ص) إلى الیمن فقال لی یا علی... أیم الله لئن یهدی الله علی یدیک رجلاً خیر لک مما طلعت علیه الشمس و غربت و لک ولأؤه". 2

پیامبر مرا به یمن روانه کرد و به من فرمود: یا علی... به خدا سوگند، اگر به دست تو یک نفر هدایت گردد بهتر است برایت از آن چه آفتاب بر آن طلوع و غروب کند و زمام همه آنها به دست تو باشد.

آن سفیر نور و هدایت با عمل به رهنمودهای پیامبر توانست در مدت کوتاهی همدانیان یمن را مسلمان و رسول خدا را خشنود سازد. 3

حوزه های علمیه جهان اسلام در حوزه تبلیغ و دعوت به دین و مذهب، روشها، راه ها و برنامه های مشترک و متفاوتی دارند که آشنایی با آنها برای بهره گیری و به کارگیری مفید خواهد بود. و خردمندانه خواهد بود هر گروهی از گروه های اسلامی راه ها و روشهای آزموده شده در امر تبلیغ را، در برنامه کاری خود قرار بدهد.

گستره دعوت اسلامی در میان مذاهب اسلامی

همه مذاهب اسلامی، درباره دعوت اسلامی و دفاع از قرآن کارها و تلاشهای اثرگذاری را انجام داده اند. در این میان، به گواه تاریخ، حوزه های شیعه پیشتاز بوده و حجم کارهای آنها در معرفی و دفاع از دین و قرآن بسیار چشمگیر است.

عبدالفتاح عبدالمقصود، دانشمند مصری در این باره گفته است:

"تاریخ بر خدمتهای بزرگ عالمان شیعی در دفاع از اسلام، بهترین شاهد است. علمای بزرگ شیعه، در میدانهای فکری به مجاهدتهایی توفیق یافتند که دست دیگران از آن کوتاه بود. علمای شیعه، در برابر دشمنان اسلام و نشر تعالیم آن، بیداری مردم و سوق دادن آنان به سوی قرآن، زحمات و قربانیهای بسیاری را متحمل شدند. اگر سایر مسلمانان، ده یک علمای شیعه در حمایت و نشر اسلام تلاش می کردند، اسلام اینک، شرق و غرب و عرب و

عجم و سیاه و سفید عالم را فرامی گرفت". 4

دیگر مذاهب نیز برای دعوت به اسلام و معرفی مذهب خود کارهای ارزنده ای را به انجام رسانده اند و در این باره از سوی عالمان مالکی، شافعی، حنفی و حنبلی، صدها کتاب ویژه شیوه تبلیغ و معرفی مکتب خود منتشر شده است. 5 و نیز برای این تبلیغ بسیار هزینه کرده و دانشکده های گوناگون، سامان داده اند از آن جا که مذاهب اسلامی، موضوعات تبلیغی مشترک دارند، می توانند با تعامل و همفکری، روی آنها سرمایه گذاری کنند و از توانها، ابزارها و آثار همدیگر سود ببرند و هزینه های دعوت دینی را کاهش دهند و بنیه های همگرایی را استوار سازند.

نمونه هایی از اهداف مشترک تبلیغی جهان اسلام

جهان اسلام، با تهاجم گسترده ای از سوی دشمنان رو به روست و روز به روز بر گستره و گوناگونی آن افزوده می شود. امت اسلامی در برابر شبهه ها و شبیخون فرهنگی و فکری دشمنان و مکتبهای الحادی نیازمند پشتیبانی فکری است. دستگیری از گرفتاران فکری، از اولویتهای تبلیغی همه مذاهب اسلامی است. جنبش مسیحی صهیونیسم بین المللی، با همه توان به رویارویی با اسلام برخاسته است. حرکتی که در سده های پنجم هجری جنگ های دویست ساله صلیبی را بر جهان اسلام تحمیل کرد، امروز در شکل دیگر نمایان شده است. صهیونیستها خود را در زیر نقاب مسیحیت پنهان کرده و به احساسات خفته ملیونها؛^۳ مسیحی ساده دل علیه اسلام دامن می زنند. مؤسسات مسیحی تبلیغات گسترده ای را در جهان علیه اسلام و قرآن به راه انداخته اند. و گروه های تبشیری از راه های گوناگون تلاش می ورزند مسلمانان را از اسلام جدا و به مسیحیت وارد سازند.

گروه "رستاد" از زمان نبردهای گروه های جهادی افغان با روسیه، با استفاده از امکانات سازمانهای بین المللی، به کار گسترش مسیحیت در آن کشور است. و کشیشان به نام کمک رسانی، مسیحیت را تبلیغ می کنند.

جان تارزول کانادائی، رئیس سازمان خیریه ای که در افغانستان به مردم کمک رسانی می کرده، با استفاده از جایگاه شغلی خود به تبلیغ مسیحیت می پرداخت. در این باره بسیار جدی بود. با برنامه ریزی، طرحهای خود را اجرا می کرد. وی پنج خانواده افغان را که مسیحی کرده بود به کانادا فرستاد. او جزوه هایی را به زبان فارسی همراه با کمکهای غذایی درکمپها پخش می کرد. 6

سازمانی مسیحی دیگر به مرکزیت اشتوتگارت (آلمان غربی) از گروه های تبشیری تندرو است. این مرکز شعبه ای در سویس دارد. و به بسیاری از زبانهای زنده نشریه و کتاب منتشر می سازد و رد اسلام و قرآن در رأس برنامه های آن قرار دارد. گروه های تندرو مسیحی در شهریور 87 در کلن آلمان آشکارا "کنگره ضداسلامی شدن" بر پا کردند و جنجالی ترین شخصیتهای سیاسی اروپا در آن علیه اسلام سخن گفتند. 7

کشیش متعصبی به نام پدر یوسف درّه الحداد، در لبنان ده ها کتاب علیه اسلام و قرآن منتشر ساخته است از جمله: القرآن و الکتاب، انجیل برنابا شهادت زور علی القرآن. وی در این کتابها حقائق تاریخی و سیره پیامبر را تحریف می کند. 8

ابوموسی حریری نیز از کشیشانی است که با استفاده از اوضاع سیاسی آشفته لبنان، تحریف حقائق مسلم اسلام را سرلوحه کار خود قرار داده و با استفاده از پشتیبانیهای دولتهای غربی در این باره کتابهای گوناگونی، از جمله: القرآن دعوة نصرانیة، و نبی الرحمة و قران المسلمین را منتشر کرده است. 9

دراسترالیا، کشیشهای تندرویی وجود دارند که در نشریه های خود علیه پیامبر و تعالیم اسلام مطالب سخیفی می نویسند و عرضه می دارند. به تازگیها در این کشور کتابی از جون لاون به نام "خطر اسلام" منتشر شده است.

نویسنده این کتاب، سالها در سرزمینهای اسلامی می زیسته و اکنون در لندن زندگی می کند. وی، در رادیوهای محلی نیز با انجام مصاحبه هایی علیه اسلام سخن می گوید.

انتشارات سرف فرانسه، کتابی به نام "ما و اسلام" منتشر ساخته است. نویسنده این کتاب راهبی به نام یوحنا محمدعبدالجلیل، مسلمان و مراکشی الاصل است که در دانشگاه "قرویین" مراکش تحصیل کرده و آن گاه به پاریس رفته و به سال 1945 به مسیحیت گرویده است. در این اثر علیه اسلام قلم فرسایی کرده است.

دراندونزی، بیش از چهار هزار مبلغ و مبشر مسیحی وجود دارد. تنها در جزیره بورینو، که جزیره مسلمان نشین است، بیش از هزار مبشر مسیحی به تبلیغ اشتغال دارند.

تا آن جا که در بین مسلمانان جای پا باز کرده و شماری از آنان را در خدمت گرفته اند. از جمله برهان الدین رفای مسلمان زاده ای که به کیش مسیحیت گرویده، در کار تبلیغ علیه اسلام است وی کتابی به نام عیسی در قرآن منتشر ساخته است. 10

ژوزف کاردینال بندیکت شانزدهم، در نوشته های خود اسلام را به غیر عقلانی و بربریت متهم ساخته است. وی در سخنرانی رسمی در دانشگاه روزنبرگ آلمان، در 12 سپتامبر 2006 به بهانه بحث درباره "ایمان و عقل" با نقل گفت و گوی مانوئل دوم امپراطور قرون وسطی با مسافری ایرانی، به اسلام حمله کرد و آن را دینی مخالف عقل و منطق نامید و گفت:

"محمد فقط شرارت و اعمال غیر انسانی به ارمغان آورده و سفارش کرده دین را با شمشیر گسترش دهید. 11"

کانونهای استعماری، پاره ای از برنامه های خود را در لوای تقریب ادیان و مذاهب پیش می برند. یکی از اهداف کنگره جهانی ادیان پدیدآوری زمینه و امکان پیدا کردن آزادی تغییر عقیده و ازدواج زن مسلمان با مرد مسیحی است.

افزون بر ایجاد شبهه درباره پیامبر و قرآن، مهر و محبت، کمکهای مردمی، ایجاد بیمارستان و مدرسه و کلاسهای آموزش زبان، از راه های نفوذ مبشران مسیحی در میان مسلمانان است. مارش چالز از کشیشان پرآوازه کاتولیک، در کتاب "روش تبلیغ مسیحیت در میان مسلمانان" راه های گوناگون رخنه در میان گروه های مسلمان را تشریح کرده و تجارب مبشران در این زمینه را در اختیار هم کیشان خود گذاشته است. به این گزارش توجه کنید:

"یک زن جوان برای ایجاد ارتباط با زنان مسلمان به شهر فرانسوی زبان بزرگی رفت. قادر بود که آپارتمان ارزانی، در بلوک بزرگی، که او تنها فرد اروپایی آن جا بود، کرایه کند. جمعیت آن شهر اختلاطی از اکثر نژادها و ملیتها بود. و مرکز عمده ای برای تبه کاری به شمار می رفت. دیگر میسیونرها خطر اقامت در چنین مکانی را به او خاطر نشان کردند. و گفتند محیط کثیف است. سروصدا دائمی است. ساختمان غیربهداشتی است. و زندگانی شما در خطر خواهد بود. باین حال او مقاومت کرد و در زمانی کم تر از یک ماه بیش تر از نود کودک مسلمان به هفت کلاس آموزش انجیل او می آمدند. زنان جوان به ملاقات او رفته و رفتارش با همسایگان دوستانه بود و به زودی به عنوان فردی از خودشان پذیرفته شد. 12"

کشور بنگلادش از کشورهای حنفی مذهب، به شدت در تیررس مسیحیت قرار دارد. این کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی، گرچه از کمکهای دیگر اعضا، بی بهره نیست، ولی فزونی مشکلات و مصائب، کلیسای کاتولیک روم را به اندیشه واداشته تا از استیصال دولت بنگلادش به سود خود بهره برد. شورش بودائیان در این کشور نیز، برخاسته از مشکلات اقتصادی و درماندگی این کشور پرجمعیت است. 13

مبشرین مسیحی در راه اهداف خود از هر شگردی بهره می گیرند. استکبار جهانی، در هر جا که رد پا پیدا کرده،

به نام مسیحیت و با بهره گیری از مسیحیان کینه توز و جاهل، به ستیز با اسلام، برخاسته است و تیرهای زهرآگین خود را به سوی رسول گرامی اسلام و آموزه های وحیانی و رهایی بخش آن رها کرده است. چندی پیش در تلویزیون ایتالیا، به صراحت اعلام شد که شمار زیادی از کتاب آیات شیطانی سلمان رشدی در اختیار مردم قرار خواهد گرفت.

موضوع آتش زدن قرآن به دست پلید کشیشهای تندرو، اعلان مبارزه آشکار با اسلام است.

ایران اسلامی نیز از تهاجم مسیحیت وابسته به استکبار جهانی و پیشقراولان مسیحی استعمار، درامان نمانده است. 14 در دوره پهلوی ارنست پرون 15 عضو رسمی مسیحی دربار، افراد موثر و کلیدی دربار و نزدیکان به دربار را به آیین مسیحیت می گرواند. او و دیگر کسان، زمینه های خاصی برای گرویدن افراد به آیین مسیحیت فراهم می آوردند. دادن امکانات مالی و حمایت های سیاسی بین المللی، از شگردهای آنان برای جذب افراد اثرگذار و کلیدی بود. از خاندان پهلوی، شمس پهلوی رسماً مسیحی شده و دارای کلیسای خانگی بود. 16

رخنه خانه به خانه و کلیساهای خانگی از برنامه های نوین واتیکان در جهان اسلام است. که برابر گزارشهای رسمی ده ها کلیسا در مشهد کشف شده که به جذب مردم به آیین مسیحیت، می پرداختند. موضوعی که رهبر معظم انقلاب اسلامی در سفر به قم درباره خطر آن به فضلا و مراجع تقلید هشدار دادند و آنان را به مرزبانی بیش تر از مرزهای فکری مردم، فراخواندند. 17

لیبرالیسم غربی، پس از چند دهه خاموشی و افسردگی، دوباره سربرآورده و با شعار آزادی و دموکراسی، مذهب را به جنگ می خواند. غرب در دوره جنگ سرد، بر اثر رقابت با کمونیسم بین الملل کم تر عرصه قدرت نمایی داشت و جنایتهای آشکار دولتهای غربی در جهان سوم و خاورمیانه، مانورهای غربیان را بی اثر می ساخت و اینک در دو دهه اخیر با پشت سرگذاشتن کمونیسم و بیرون راندن آن از دور رقابت، اسلام را مهم ترین رقیب خود اعلام کرده و دوباره یکه تازیهای گذشته را از سر گرفته است و اشغال کشورهای بی پناه را آزادی بخشی می خواند. مؤسسات مطالعاتی استراتژیکی غربی مانند مؤسسه مطالعاتی "رند" به سرپرستی فوکویاما، دموکراسی لیبرال به رهبری آمریکا را نقطه پایان تکامل ایدئولوژیک بشر و آخرین شکل حکومت بشری و فرجام تاریخ می داند. وی با پرده پوشی بر شکاف عظیم فقر و غنا در دل کشورهای غربی و جنایتهای هولناک رژیمهای غربی در دیگر کشورها، تاکید دارد، تاریخ از این به بعد، در چارچوب حاکمیت لیبرالیسم، ادامه خواهد یافت و ارزشهای حاکم بر زندگی انسانها در جای جای گیتی، در تمامی ابعاد آن، همانا ارزشهای لیبرال خواهند بود و ارزشهای دیگر مطلوبیت همه گیر نخواهند یافت و تنها به صورت خرده ارزش به حیات بی ثمر خود ادامه خواهند داد. 18

پاسداران فرهنگ غربی، اسلام را به عنوان دین خون و شمشیر معرفی می کنند و برای جلوگیری از گرایش ملتها به قرآن، به اسلام هراسی دامن می زنند.

جهانی سازی و یکسان سازی فرهنگی، از خطرهای دیگر پیش روی جهان اسلام است. جهانی سازی، هویت و استقلال فرهنگهای گونه گون جامعه بشری و جوامع اسلامی را مورد تاخت و تاز قرار داده است: فرهنگ سازی مصنوعی در سطح بین المللی، با تکیه بر روشهای جدید ارتباطی در حال جریان و دامن گستری است. میراث گونه گون و فرهنگ معنوی در زیر چرخهای ارابه هویت سازی، در حال نابودی است. در حالی که جوامعی که از نظر میراث گونه گون فرهنگی و معنوی، توان مند بوده و در تحولات تاریخی - سیاسی جهانی توانسته اند میراث متنوع فرهنگی خود را حفظ کنند، در دنیای معاصر از جایگاه ویژه فرهنگی برخوردارند. نمونه آن تحولات فرهنگی ایران در دوران تمدن اسلامی است.

عرفانهای دروغین چون بودیسم، شیطان پرستی، عرفان سرخ پوستی و اویشو و صدها مکتب غیر عقلانی و خرافی از پدیده های نوظهور است که جهان اسلام را تهدید می کند. سرخوردگی از مادیت غربی و زندگی ماشینی، قشر بزرگی از جوانان را متوجه عرفان شرقی کرده است. مکتب بودیسم در این راه نخستین منزل گاه و میزبان نوجویان غربی است. در این باره مبلغان بودیسم با تبلیغات مردم پسند، تلاش می ورزند. بنا به گزارشهای مستند، هزارها اروپایی با دیدن فیلم بودای کوچک اثر کیو ربوس و کارگردانی برناردو برتولوژی فیلمساز برجسته ایتالیایی، به مذهب بودیسم گرایش پیدا کرده اند. از جمله آنان روبرتو باجو فوتبالیست پر آوازه ایتالیائی است. برتولوژی برای ساخت این فیلم سی میلیون دلاری، نزدیک به یک سال در زادگاه دالائی لاما "تبت" به سر برده و این اثر تبلیغاتی 140 دقیقه ای را به سال 1993م، ساخته است. وی سعی کرد در ضمن این فیلم، موضوع تناسخ را که از اصلی ترین باورهای بودائیان است، واقعی و عقلانی نشان دهد.

تهاجم فرهنگی و شکستن حریم خانواده، با گسترش فساد و فحشاء از دیگر مشکلات جمعی جهان بشری و دنیای اسلام است. استکبار، برای رسیدن به این هدف شوم و گستراندن چتر سیاه خود بر بشریت و بویژه مسلمانان از ماهواره و دیگر رسانه های جمعی بهره می برند. فیلمهای بسیاری با هدف به کژراه کشاندن جوانان مسلمان و جهان سوم ساخته می شود. 19 فرهنگ سرمایه داری موجب شده که دولتهای پاره ای از کشورهای اسلامی، مانند مصر و اندونزی، به مساله قمار و فحشا به هدف جلب جهانگرد و توریست روی خوش نشان دهند. فمنیسم زیر نقاب دفاع از حقوق زن در جهان اسلام، گرد و غبار برانگیخته و شبهه و مسائلی به وجود آورده است. که البته سر منشاء و زمینه ساز رشد و دامن گستری این پدیده، بی توجهی به حقوق زنان در میان پاره از کشورها و اقوام مسلمان است. کسانی که به نام اسلام حکمرانی می کنند و هزارها جفا در حق زنان روا می دارند و به رفتاری خلاف عرف و شرع دست می یازند و از همه عوامل اثرگذارتر دیدگاه ها و فتواهایی است که به نام اسلام درباره زنان در قلمرو جهان عرضه می شود. اینها و ده ها عامل دیگر، دستاویزی برای بدخواهان اسلام در ترویج مساله فمینیسم و شکستن حریم خانواده ها شده که نمونه هایی از آن را الطاهر الحداد، ادیب معاصر تونس در کتاب "امراً تنا بین الشریعه والمجتمع" به تصویر کشیده است.

ملی گرایی از دیگر مسائل فرارو و مشترک جهان اسلام است. ناسیونالیسم افراطی، همواره بخشهایی از دنیای اسلام را در التهاب داشته و از سوی استعمارگران غربی، بدان دامن زده می شود. جهان اسلام و مسلمانان از درگیری و نزاعها و جنگهای خونین طایفه ای و نژادی، خاطرات بسیار تلخی دارند. و هنوز نیز این پدیده شوم گریبان گیر مسلمانان است و خانمانهایی را بر باد می دهد. در اوج مبارزات ضد استعماری جهان اسلام علیه انگلیس، استعمارگر پیر، سرزمینهای اسلامی را به مناطق کوچک تقسیم کرد و مردم هر منطقه ای را بر سر مسائل جغرافیایی با یکدیگر درگیر کرد که تا امروز ادامه دارد.

سید قطب در نامه ای مفصل به آیت الله کاشانی (1340ش) در جریان نهضت ملی نفت، به پیامدهای ویران گر گسترش ملی گرایی از سوی استعمار اشاره کرده است. از جمله در بخشی از آن نامه آمده است:

"امپریالیسم، مهم ترین بازی خود را زمانی انجام داد که میهن بزرگ اسلامی را به کشورهای کوچک، با گرایشهای ضعیف ملی تقسیم کرد و ملیت بزرگ اسلام در این کشورها کنار گذاشته شد. استعمار، با این کار اتحاد بزرگی را، که اسلام پدید آورده بود و در آن نژاد، رنگ و زبان درهم می آمیخت و همگی با یک صدا و برادروار شعار واحدی را سر می دادند از هم فروپاشید. امپریالیسم، جز این بازی چاره ای نداشت؛ زیرا نمی توانست و قدرت نداشت که این تشکل بزرگ و یک پارچه را ببلعد. اما زمانی که بوق ملی گرایی به صدا درآمد، گردنبد از هم پاشید و گره باز

شد و تشکل از هم گسیخت و به لقمه ای چرب و نرم برای هر کس که می خواهد مبدل شد. سپس هر کدام از این کشورهای کوچک با مشکلات داخلی رو به رو شدند. آنها با این مشکلات، بدون وجود پرچمی که در سایه آن بایستند و بدون داشتن قبله گاهی که به سمت آن رو آورند... به ناچار هر کدام به تنهایی به مقابله با استعمار پرداختند. این مقابله گاهی به شکایت به شورای امنیت می انجامید و... اما در هر بار هم به ناکامی می انجامید... "20

تهاجم پیاپی دشمنان کینه توز اسلام و مسلمانان، به مسلمانان از دیگر گرفتاریهای بین الملل اسلامی است. مسأله غزه، قدس، لبنان، عراق، افغانستان و هویت زدایی از مسلمانان اوگاندا، اشغال قره باغ قفقاز از سوی ارمنستان و... از دردهای مشترک جهان اسلام است.

یهودیان وابسته به استکبار و صهیونیسم نیز با همه توان در پی یورش به باورهای اسلامی اند. یهودیان در خاورمیانه، برنامه ها و تلاشهای ضد اسلامی خود را گسترش داده اند. در همین راستا، گروه رسانه ای موبی "MOBY" به مشارکت آقای مرداک، وابسته به صهیونیستها، سالهاست در افغانستان فعالیت می کند. دو ایستگاه رادیویی آرمان و آراکوزیا (اصطلاحی در زبان پشتو)، چهار شبکه تلویزیونی طلوع، لمر، فارسی وان و طلوع نیوز، دو پروداکشن تولیدی، شرکتهای بزرگ تبلیغاتی، کتابخانه و محل کتابخوانی، کافی شاپ و کافی نتهای زنجیره ای در شهرهای مختلف افغانستان متعلق به این شرکت است.

فیلم ضد ایرانی سیصد، ساخته هالیوود نیز به وسیله این شبکه پخش شده است. شبکه تلویزیونی طلوع برای مشروعیت بخشیدن به حضور صهیونیستها در جهان اسلام، زمینه سازی می کند. شکستن حریم خانواده از راه پخش فیلمهای فارسی مستهجن از دیگر برنامه های این شبکه است.

یهودیان وابسته، افزون بر افغانستان، در عراق به طور گسترده تلاش می ورزند تا زمینه را برای حضور ویران گر صهیونیسم بین الملل آماده سازند. بیکاری، فقر و محرومیت در این کشور اشغال شده، زمینه را برای تلاش اینها و دیگر فرقه های انحرافی مهیا ساخته است. گزارشها حکایت از آن دارد که ده ها شرکت وابسته به صهیونیست، در پوشش شرکتهای اروپایی و امریکائی در عراق، بویژه در شمال این کشور، به فعالیت مشغول اند. کردهای یهودی عراقی تبار، واسطه حضور اسرائیل در منطقه اند. 21 گزارشهای مستند حکایت از دخالت موساد در ترور صدها دانشمند هسته ای و استاد دانشگاه عراقی دارد. 22

سنی هراسی و شیعه هراسی

بیگانگان برای دور کردن ذهن علمای اسلامی از تهاجم به جهان اسلام و فراموش کردن اشغال بی سر و صدای کشورهای اسلامی، به موضوع سنی هراسی و یا شیعه هراسی دامن می زنند. غربیان با تبلیغات سازماندهی شده شیعیان را از خطر دیگر مذاهب می ترسانند و با بزرگ کردن سلفی گری و ناصبی گری، بر آن اند که شیعیان به جای پیمودن راه های همدلی، همه توش و توان خود را در مقابله با آنان به کار بندند و از آن سو پیروان دیگر مذاهب را از پیروان اهل بیت، بیمناک می سازند. علامه سید محمد حسین فضل الله در این باره چنین هشدار داده است:

"این مشکلات سبب شده که برخی از مسلمانان، یکدیگر را تکفیر کنند. دلارهای بسیاری مصرف می شود تا این که شیعه و سنی به یکدیگر نزدیک نشوند. هزینه های سنگینی به کار گرفته می شود برای این که اسلام بی روح جایگزین اسلام تحرک آفرین گردد. کوشش دشمن این است که اسلام را در کنج مساجد محصور و محبوس کند

و نگذارد که در اعماق زندگی مسلمانان نفوذی داشته باشد²³

راه برون رفت جهان اسلام از بحرانهای فرهنگی

برای انجام درست دعوت دینی و برون رفت از مشکلات موجود چه باید کرد؟ و کدامین راه ما را زودتر به مقصد می‌رساند؟ برخی از راهکارهای تجربه شده و سودمند از این قرار است.

الف. دشمن شناسی

شناخت ترفندهای دشمن برای ناکارآمد کردن دعوت دینی، نخستین گام است؛ چه هماره در زمین مستعد و هموار می‌توان بذر پاشید و راه رفتن بر زمینی که دشمن در آن به تباه گری می‌پردازد چونان راه رفتن بر روی زمین پر از مین است. از این روی، دشمن شناسی از محوری‌ترین اهرمها در رویارویی با تهدیدها و دفاع از امت و فرهنگ اسلامی است. چه بسا امتهایی که در طول تاریخ، در اثر غفلت از دشمنان و نداشتن آگاهی و بصیرت لازم در شناخت توطئه‌های بیگانگان، از میان رفته و عزت و کرامت آنان پایمال شده است. به فرموده زیبا و دقیق امام علی (ع):

"من نام عن عدوه انبهته المكاید." ²⁴

کسی که در برابر دشمن اش به خواب رود (از او غافل بماند) حيله‌های غافل گیرانه دشمن، او را از خواب بیدار می‌کند.

جهان آفرینش عرصه رویارویی حق و باطل و نزاع پیروان انبیاء با شیاطین است. برای فتح و پیروزی بر دشمنان دین و بد خواهان امت اسلامی باید دشمن را به درستی شناخت و از تکنیکها و تاکتیکها و سیاستهای راهبردی او آگاهی یافت، تا بر مکر وی غلبه کرد.

تبلیغات و جنگ روانی از کارآمدترین روشهای دشمن برای دستیابی به منافع خود در جهان اسلام است. و یا ایجاد اختلاف میان امت اسلامی و رویارویی نیروهای مسلمان از روشهای دشمن برای حضور و ایجاد جای پای در عالم اسلام بوده است به فرموده مقام معظم رهبری:

"یکی از توطئه‌ها و تهدیدهای دشمن، ایجاد اختلاف بین و در درون کشورهای اسلامی است. در واقع، بهترین ابزار و وسیله‌ای که دشمن در اختیار دارد، این است که بین مسلمین اختلاف ایجاد کند." ²⁵

"... استکبار تلاش می‌کند تک تک دولتها و حکومتهای اسلامی را با چیزهای جزئی و با وعده‌ای واهی از بدنه دنیای اسلام جدا کند و وضع همین چیزی می‌شود که هم اینک در جهان اسلام وجود دارد." ²⁶

نمونه‌هایی از توطئه‌های دشمن بر ضد جهان اسلام

میرزای شیرازی، نسبت به همه مسلمانان دلسوز بود. و برای همبستگی امت اسلامی و پیشگیری از رویارویی شیعیان و دولت بزرگ عثمانی، کارهای ثمربخشی را به انجام رسانید. حلقه یاران و شاگردان وی نیز چون او می‌اندیشیدند.

میرزا حسن آشتیانی از بازوان توانای میرزا در جنبش تنباکو، در سفر به عتبات، پس از زیارت امام کاظم (ع) بر سر قبر ابوحنیفه، پیشوای حنفی مذهب، در بغداد رفت و به خادمان و مزاربانان آن هدایای درخوری بخشید.

پس از پیروزی جنبش تنباکو علیه بریتانیا به سال 1309 ق. جایگاه میرزای مجدد و آشتیانی در میان مردم ایران و عثمانی بالا رفت. استعمار پیر برای ایجاد اختلاف میان امت و تیره جلوه دادن چهره رهبران جهاد و مبارزه، رساله

های تفرقه انگیز موهومی را به نام میرزای آشتیانی در نجف، که در آن روز در حوزه جغرافیائی دولت عثمانی قرار داشت، منتشر ساخت. در این نوشته ها به باورهای مذهبی دیگر مذاهب، از جمله حنفیان توهین شده بود. شیخ مرتضی آشتیانی، پدر را در جریان این فتنه خانمان سوز قرار داد. میرزای آشتیانی در پاسخ، مواضع خویش را درباره این رساله ساختگی اعلام کرد. میرزا در نامه به فرزندش، یادآور شده است:

دیدگاه ها و عملکرد وی را در موارد ذیل، به قاضی حنفی مذهب نجف اعلام کند.

1. چگونگی سلوک با علمای اهل سنت و جماعت در جریان مسافرت به شام و دیگر سفرها.
2. حاضر شدن بر سر مزار ابوحنیفه در بغداد و کمک به خدمه آن بقعه و خواندن فاتحه برای وی.
3. تجلیل از اهل سنت.
4. کوشش در رفع مغایرت بین شیعیان و پیروان دیگر مذاهب و جمع کلمه اسلامیه.
5. باور به این که اهل سنت مسلمان و پاک اند.
6. و در نهایت صدور حکم به گردآوری و توقیف رساله مزبور.

آشتیانی در ادامه نامه، دست اندر کاران اصلی انتشار این رساله را فاسدالعقیده و دشمن اسلام دانسته و انتشار مطالب تفرقه آمیز را برخلاف مذهب شیعه اعلام می دارد. 27

این گزارش گویای این حقیقت است که دشمنان قرآن، چسان در هنگامه نیاز مبرم امت اسلامی به وحدت کلمه، در پی تفرقه بوده اند، تا رهبری واحده امت اسلامی را تضعیف کنند. تاریخ برای ما نیز آیینی عبرت است. و غفلت از توطئه های دشمنان دیرین و زخم خورده شایسته نیست.

ب. استفاده درست از ابزارهای تبلیغی

جهان اسلام برای موفقیت در دعوت دینی و گسترش فرهنگ اسلامی ابزارهای مناسب و کارآمدی در اختیار دارد که در صورت استفاده درست از آنها می توان دین را به درستی به مردم شناساند و از عزت و حرمت مسلمانان دفاع کرد. و فرهنگ اسلامی را به عنوان برترین فرهنگ بر قله های جهانی نشانند. از جمله:

1. منبر: از ابزارهای مهم تبلیغی همه حوزه های جهان اسلام، منبر است. از گذشته تا کنون علمای اسلام، از فراز منبر با ارائه خطبه های نمازهای جمعه و عیدین، به ارشاد و راهنمایی مردم پرداخته اند.

در میان مذاهب اسلامی، خطیبان پر آوازه ای وجود داشته و دارند که پژواک سخنان شان مرزهای جغرافیائی را درنوردیده و همه مسلمانان از آن استفاده کرده و می کنند.

واعظ چرندابی از سخنوران برجسته تبریز بود که درباره مسائل روز و انحرافات جامعه اسلامی سخنرانی می کرد. وی با الازهر در ارتباط بود و با طنطاوی مفسر مشهور مصری مکاتبه داشت. به گفته یکی از محققان:

"و حتی به جرأت می توانم عرض کنم که فتوای تاریخی مرحوم شیخ شلتوت درباره حقانیت مذهب شیعه، مقداری تحت تاثیر زحمات این عالم بزرگوار بود که با نامه های خودش مکتب شیعه را در دانشگاه الازهر معرفی کرد و تا اواخر عمرشان این مکاتبات را ادامه دادند."

28 شیخ احمد وائلی عراقی، از خطبای مشهور عراقی بود که سخنان وحدت بخش و شور آفرین وی در همه دنیای عرب شنونده داشت. امام خمینی وی را مدرسه سیار اهل بیت نامیده بود.

شیخ عبدالحمید کشک (1996 م) از خطیبان پر آوازه مصر بود 29 وی با قرآن آشنا بود و در عدالت خواهی سرآمد واعظان مصر به شمار می رفت. و با رژیم انور سادات و مبارک سخت مخالف بود. 30 و در خطبه های جمعه و

مجلس وعظ از وابستگی و زبونی رژیم مصر انتقاد می کرد. به انقلاب اسلامی ایران عشق می ورزید. در هنگامه هجوم عراق به ایران، به مردم آگاهی می بخشید و به آنان از همراهی با رژیم حاکم در حمایت از صدام هشدار می داد.

اینان و بسیاری از واعظان نامور جهان اسلام، که مجال ذکر نام آنان، یک به یک نیست، دعوت گران به وحدت اسلامی بوده و در هنگامه های فتنه به مردم آگاهی داده اند. این وسیله سنتی پربار تبلیغی باید زنده نگه داشته شود و پیدایش دیگر ابزارهای تبلیغی، نباید بهره برداری از آن را کم رنگ کند. رهبر معظم انقلاب در حراست از این ابزار مقدس تبلیغی ابراز می دارد:

"یک نکته دیگر در باب روحانیت این است که روحانیت، عرصه حضورش، عرصه زندگی مردم بود که مظهر آن، عبارت بود از مسجد و محراب. آیا امروز روحانیت باید عرصه حضورش را عوض کند؟ یعنی به جای منبر و مسجد و محراب، مثلاً برود سراغ اداره، تشکیلات، سازمان، رادیو، تلویزیون؛ یعنی عرضه ای را که در طول زمان در آنها حضور داشته با مردم مواجه بوده، رها کند و عرصه حضور خود را تبدیل کند، یا نه از این موقعیت استفاده کند و عرصه حضور خود را توسعه بدهد. مسجد را نباید رها کرد. منبر موعظه و نصیحت را نباید رها کرد. منتها در گذشته این فضا محدود بود به محیط یک مسجد، امروز محیط تلویزیون هم به آن اضافه شده است، چه بهتر. محیط اداره و دستگاه نظام و دستگاه غیر نظام به او اضافه شده، چه بهتر. این را باید رها کرد؟ اشتباه است اگر ما بشنویم، ببینیم که مساجد از روحانیون خالی است، یا عالمی پیش نماز مسجد است و همیشه یک ساعت دیرتر از وقت به محل می رسد، این نباید اتفاق بیفتد. مسجد پایگاه است. یک پایگاه اصلی است و مواجهه رویاروی با مردم که منبر ماست یک چیز بی نظیر است و هیچ مواجهه تلویزیونی و رادیویی و ماهواره ای و اینترنتی را نمی شود با این مواجهه مقایسه کرد که انسان بنشیند در مقابل مستمع چشم به چشم و نفس به نفس حرف بزند این را نباید از دست داد." 31

در مرتبه دیگر این جایگاه معنوی تبلیغی، بایسته است سامان بخشی و اصلاح شود و همواره بر غنای آن افزوده شود. پر جاذبه کردن منبر نیازمند مطالعه عمیق و برنامه ریزی و مخاطب شناسی است. امامت جمعه از دشوارترین و پر مسؤولیت ترین وظایف است. خطیب جمعه موظف است مردم را به راه خدا بخواند و با دست و زبان آنان را هدایت کند و توده ها را در جریان مسائل دنیای اسلام قرار دهد خطیب جمعه شایسته است برای پر جاذبه و پر بار کردن خطبه ها، وقتیهایی را اختصاص دهد و به مطالعه عمیق و همه جانبه بپردازد و از مشاوران با اطلاع و مردم شناس خردمند و فرزانه و نقاد بهره گیرد و همواره با سازوکاری دقیق، مستقیم و غیر مستقیم، از ناقدان دقیق اندیش و آگاه، بخواهد خطبه هایش را نقد و ارزیابی کنند.

2. قلم: پس از منبر و خطابه، زبان قلم از رساترین زبانهای تبلیغی در جهان است و در جهان اسلام، نمود ویژه داشته و دارد. خداوند در قرآن به قلم سوگند یاد کرده و نوشته به عنوان نعمت معرفی شده است. از گذشته تا کنون، عالمان بزرگ مذاهب از زبان قلم در جهت معرفی اسلام استفاده کرده اند.

در میان همه مذاهب اسلامی معاصر، نویسندگان فرزانه و متعهدی زندگی کرده و می کنند که نوشته های آنان چراغ هدایت بوده و به مثابه بارویی بر دشمنان اسلام راه بسته اند و در بحرانهای فکری و سیاسی از اسلام و فرهنگ اسلامی پاسداری کرده اند. عالمان برجسته ای مانند شیخ محمد عبده، شیخ عبدالمجید سلیم، دکتر محمد عبدالمنعم خفاجی³² شیخ محمود شلتوت، حسن البناء، مالک بن نبی، شیخ محمد مدنی، گروه نویسندگان مجله رساله الاسلام، سید قطب، ابوالاعلی مودودی، ابوالحسن ندوی، محمد دروزه فلسطینی، ابن

عاشور، راشد الغنوشي، و عبدالفتاح عبدالمقصود، صبحی صالح، وهبة ذحیلی، محمد جواد بلاغی، شیخ عبدالکریم زنجانی، شیخ عبدالله زنجانی، سید هبة الدین شهرستانی، محمد حسین کاشف الغطاء، عبدالحسین آیتی، محمد جواد مغنیه، علامه طباطبائی، سید محمود طالقانی، شهید مطهری، دکتر شریعتی، شهید محمد باقر صدر، محمد تقی شریعتی، محمد تقی جعفری، دکتر محمد صادقی تهرانی و... از آن جمله اند شایسته است آگاهان و فرهنگ شناسان نوشته های ارزنده این بزرگان را به جامعه بشناسانند. و سخنهاي نغز و ژرف آنان را، در معرفی اسلام و قرآن و پاسخ به شبهه ها، به نسل نو معرفی کنند. با این کار، افزون بر قدردانی از پیشکسوتان راه، رنج نسل معاصر حوزه نیز در تبلیغ دین سبک می شود.

نوشته های سید قطب در نقد تمدن لیبرالیسم غرب و نیز نقد مکتب مارکسیسم بسیار سودمند است و در حراست فکری از نسل جوان مسلمان از سقوط فکری در چندین دهه کارساز بوده است. همه متفکران جهان اسلام، به نقش بی نظیر کتابهای شهید محمد باقر صدر در دفاع از اسلام، اذعان دارند.

شهید صدر در شرایطی وارد میدان فکری شد که موج الحاد دنیای اسلام را تهدید می کرد. فقر و فساد و بی برنامهگی و استبداد حکام کشورهای اسلامی، راه را برای ایده ها، اهداف و شعارهای کمونیستی و سوسیالیستی، باز می کرد. در این هنگامه غبارانگیز، گروه گروه از جوانان مسلمان، به دامن احزاب الحادی فرو می غلطیدند و در باور و فرهنگ و مذهب خود به تردید می افتادند. آماده نبودن حوزه ها برای رویارویی با این فضای جدید فرهنگی، سبب شده بود که موجی از افکار التقاطی در دنیای اسلام پدیدار شود و برخی از احزاب شیعی و غیر شیعی این تر را مطرح کنند که در امور معنوی از اسلام، باید الهام گرفت و در برنامه های اقتصادی مارکسیسم را شاقول حرکت قرار داد. جامعه شناسی ناموری مانند دکتر علی وردی شیعی به این سو گرایش داشت. 33

شیوه تبلیغی گروه های افراطی، مانند التکفیر و الهجره و سلفیان تندرو نیز، نه تنها کار فرهنگی را دشوار می کرد که بر دامنه بدبینی و تضاد میان جامعه می افزود.

شهید صدر از شرایط موجود بر نسل جوان احساس خطر کرد. وی به جای پیمودن راه های پیموده شده و یا بازنویسی تقریرات تحقیق شده طهارت و نماز، به سراغ راه های پیموده نشده و خاکیهای بدون سرباز رفت. در عرصه عقائد و فلسفه و اقتصاد، که مهم ترین میدان هجمه دشمن بود، به نقش آفرینی پرداخت. با مطالعه عمیق کتابهای مارکسیسم، آنها را عالمانه نقد کرد و عمیق ترین و رساترین تفسیر را از فلسفه و اقتصاد اسلامی ارائه داد که طرح بانک بدون ربا، از آن جمله است.

جامعه اسلامی، باید از زبان قلم پاسداری کند، تا نویسندگانی بزرگ وارد عرصه جامعه شوند و با آثار فاخر خود نوشته های تکراری، بی محتوا و تفرقه آمیز را به حاشیه برانند و عرصه هایی را بیافرینند که تنها متفکران بتوانند وارد شوند و هرکس به خود جرأت ندهد که وارد عرصه مقدس قلم بشود و با ترهات و مطالب سست و بی مایه و بُن قلم را از جایگاه مقدس خود فرود آورد. جامعه اسلامی نباید چنان بی در و دروازه باشد که هرکس احساس تکلیف کند و هرچه به نظرش آید بنویسد و منتشر سازد و یا نوشتن مطالب سست و تفرقه آمیز نسل جوان را به دین بدبین سازد. و یا بهانه ای برای تفرقه و فتنه انگیزی به دست دشمن دهد.

در جامعه اسلامی، نباید هر کتابی به عنوان دین اجازه انتشار یابد. اسلام دین عقل و خرد است و نوشته های دینی باید خردمندانه عرضه شود و بتواند مشکلی از فرهنگ دینی را بگشاید.

آیت الله مکارم شیرازی، در اجلاس سالانه جامعه مدرسین، سال 1378 ه. ش. این نکته مهم را یادآور شدند: "هم اینک سالانه شانزده هزار جلد کتاب چاپ می شود که باید افزون بر نظارت وزارت ارشاد، افرادی زیر نظر

خبرگان دینی بر این کتابها نظارت داشته باشند؛ زیرا در روزهای اخیر کتابی با موضوع نبود تحریف در قرآن از سوی فردی که خود را آیت الله العظمی می نامد، نوشته شده است در حالی که خود این کتاب تحریف قرآن است و خوشبختانه مانع انتشار آن شدند. 34

3. پایگاه های تبلیغی: نماز جمعه، ماه رمضان، نماز عید فطر و قربان و مراسم حج از مناسبتهای مهم تبلیغی است که مسلمانان در آن گرد می آیند و خطیبان با استفاده از این گردهماییهای بزرگ، به ارشاد و راهنمایی مردم می پردازند. و در کشورهای اسلامی شیعی افزون بر مناسبتهای یاد شده، مناسبتهای فراوان دیگری نیز وجود دارد که واعظان و خطیبان، در جمع مردم حاضر می شوند و به وعظ و خطابه می پردازند. ایام سوگواری ائمه اطهار (ع) و حضرت زهرا (س)، در روزهای جشن به مناسبت تولد ائمه اطهار و بویژه نیمه شعبان، مناسبتهای عبادی مهم است که مردم در آن گرد آمده و به صورت جمعی به نیایش می پردازند. استفاده درست از این مناسبتها می تواند جامعه اسلامی را بیمه کند. استفاده درست از ظرفیت تبلیغی حج می تواند به بحرانهای جامعه های اسلامی پایان بدهد. همه مصلحان بزرگ اسلام، بر اهمیت شعائر حج و عمره و نقش تبلیغی آنها تاکید کرده اند. سید جمال در اولین شماره عروه الوثقی در این باره می نویسد:

"لازم است مؤتمری مرکب از علما و نمایندگان بلاد اسلامی تشکیل گردد. و مرکز آن نیز در مکه، ام القرای جهان اسلام باشد. آن جا محل حل مشکلات مسلمانان گردد و توجه افکار همه مسلمانان، معطوف بدان سو باشد" 35 و امام خمینی اجتماعات دینی را از اثر گذارترین عامل اندیشه سازی و بازسازی جامعه دینی شمرده است. در نظر امام، حج نه یک عمل صرف که گردهمایی تمام عیار برای انجام مسائل عبادی تا بازگشت به هویت جمعی اسلامی و تصمیم گیریهای بزرگ بین الملل اسلامی است. 36

اکنون دولت سعودی، بیش ترین بهره را از ایام حج و عمره می برد. در این ایام حجم بزرگی از کتابهای نویسندگان وهابی و وابسته، در میان زائران منتشر می شود.

دکتر عبدالله بن احمد الزید، معاون مطبوعاتی و انتشاراتی وزارت امور اسلامی و اوقاف و تبلیغ و ارشاد سعودی می گوید: از سال 1415 ه. ق. علاوه بر اهدای یک جلد کلام الله مجید، بسته ای نیز به حاجیان داده می شود که حاوی مجموعه ای از کتابهای ارشادی و مجموعه ای از نوارهای اسلامی به زبان خود آنهاست. به طوری که در موسم حج امسال، مجموعه آن چه که در مرزهای زمینی، هوایی و دریایی به حاجیان اهدا شده، بیش از شش میلیون نسخه کتاب و نوار بوده است. 37

افزون بر آن، هزاران کتاب و جزوه در موسم حج و عمره در میان زائران پخش می شود. 38 و بالاتر از آن در خطبه های عظیم جمعه در مکه و مدینه، سخنرانان برای مردم سخن می گویند. و در طول سال در مسجدالحرام و مسجدالنبی، مجلس وعظ و خطابه برگزار است. متأسفانه بخش مهم این کتابها و خطابه ها به جای هدایت گری و دعوت به همبستگی اسلامی و توجه به گرفتاریهای امت اسلامی، گمراه گرو در جهت مبارزه با باورها و شعائر غیر وهابی، بویژه شیعی، سامان دهی شده اند. خطیبان غیر وهابی، حق استفاده از کرسیهای خطابه حرمین شریفین را ندارند و هرگونه پخش کتاب از سوی دیگر گروه های اسلامی، مجازاتهای بسیار شدیدی را در پی دارد.

4. تشکیلات: پیام رسانی موفق در جهان امروز، بدون سازمان و تشکیلات ممکن نیست. پیامبر (ص) از این روش استفاده کرده است. بیش ترین اعزامهای پیامبر (ص) گروهی انجام می گرفت 39 گروه مبلغان پیامبر، دارای برنامه و سرگروه بودند و هر یک از آنان وظیفه ای را انجام می دادند. پس از آن در تاریخ

اسلام مسلمانان از این شیوه استفاده کرده اند که نمونه های بسیار وجود دارد. از جمله در سده هفتم هجری، علامه حلی دارای برنامه تبلیغی سیار بود. در دوره سلطان محمد خدابنده پدیده ای تازه در شیوه آموزش و روش تبلیغ روی داد که به تعبیر تاریخ و صاف، مدرسه سیار نام داشته است. این مدرسه، همراه اردوی سلطانی در سفرهای بیلاقی و قشلاقی در حرکت بود و به آموزش و تبلیغ می پرداخت. در این مدرسه سیار صندوقهای کتاب، به همراه اردو حمل می شد، تا در وقت نیاز مدرسان و طالبان دانش به آن مراجعه کنند. 40 در تاریخ معاصر، گروه های اسلامی گوناگونی نیز از روش تبلیغ گروهی استفاده های شایانی کرده اند. احناف شبه قاره هند و نیز الازهر مصر، و اخوان المسلمین، از سازمان و تشکیلات در جهت پیشبرد مذهب خود استفاده کرده و می کنند.

سید جمال الدین در دوره اقامت در مصر برای پیشبرد دعوت دینی خود، انجمنی را پی ریخت. با همکاری شیخ محمد عبده، انجمنی از روحانیون و روشنفکران مصری تشکیل داد. هدف این انجمن که از آن به محفل وطنی قاهره یاد شده، بازگشت به تعالیم قرآن بود. سید در یکی از خطابه هایی که در انجمن ایراد کرد، از بی توجهی جامعه های اسلامی به قرآن و تنزل آن در حد فاتحه و ورد و تعویذ اظهار تاسف کرد و یادآور شد: باید به قرآن بازگشت و تلاوت و عمل به قرآن را در جامعه اسلامی احیاء کرد.

اعضای انجمن که در آغاز بر چهل نفر استوار بود، پیش از هر برنامه، موظف بودند بر گفتار و رفتار خود نظارت داشته باشند و از دایره اسلام کوچک ترین تخطی نکنند. هرکس به فراخور خود هر روز معروفی را احیا و با منکری بستیزد و بخشی از درآمد خود را در صندوق جمعیت واریز کند.

این جمعیت افزون بر تلاوت روزانه یک حزب از قرآن، مواد 17 گانه ای را برای اعضای خود معین کرد از جمله: ادای فرائض و نوافل، امر به معروف و نهی از منکر، دعوت به اسلام، گفت و گوی خردمندانه با مبلغان مسیحی، احسان به فقراء. قرار بر این بود هرکس بر کار خود نظارت و عملکرد روزانه خود را بنویسد. حوزه کاری این هسته کوچک، به تدریج گسترش یافت. چنان که افراد بسیاری خواستار عضویت در آن شدند و چهره شهر قاهره رنگ اسلامی گرفت و فضای آن به امواج معنویت و صفا عطر آگین گردید. سادگی و صلح و صفا و رفتار برادرانه این گروه، قبطیان مصر را نیز مجذوب خود ساخت، تا آن جا که استعمارگران غربی بر خود احساس وحشت کردند و برای پیش گیری از نفوذ روز افزون آن به دست و پا افتادند. حتی مرکز تبشیر و تبلیغات دینی انگلستان، کار خود را در برابر نفوذ این انجمن ناچیز دید:

"یکی از دعاة نصارای قاهره در راپورت خود به یکی از اعضاء انجمن کنیسه (سان پول) که بزرگ ترین کنائس دنیاست در لندن می گوید: در دار خیال هیچ امری از این واقعه عجیب تر رخ نداده که هفتصد میلیون اولاد انجیل با کمال علمیت و اقتدار و غیرت که درخور طبیعت بشر است، در برابر چهل نفر که در حقیقت، روح یک سید درویش ایرانی بیش نیست، مقهور گردید."

انگلیسیها که فعالیت این انجمن را زیر نظر داشتند، از سرعت و فراگیری آن به وحشت افتاده بودند، چنانکه در یکی از گزارشها آمده است:

"حزب وطنی مصر، اول یک تن سید درویش ایرانی بیش نبود. بعد شیخ محمد عبده را جذب کرد، رفته رفته به چهل نفر و الان عملیات آنها در مدت نه ماه، بیست هزار و یکصد و هشتاد و یک نفر با سرمایه یک کمپانی معتبری از تجارت خانه های اروپ تصاعد نموده. بدیهی است اگر هر ماهه یک نفر زایش مثل خود نماید، به بیست سال نخواهد کشید که صفحه پشت و روی کره کم ترین میدان جولان آنها خواهد شد." 41

جنبش اخوان المسلمین از متشکل ترین سازمانهای تبلیغی اسلامی جهان اسلام است. این جنبش در سال 1307 ش، در اوج هجوم غرب برای استحاله دنیای عرب و اسلام، در اسکندریه مصر پا به زندگی گذاشت. بنیان گذار آن حسن البنا (1324 ق - 1314 ش) از روحانیون و معلمان مصر بود. البنا درصدد برآمد در مقابل موج دین ستیزی یک موج تازه ای از دیانت سامان دهد. او به دنبال راهی برای بازگشت به اسلام و فهم علل جدایی مسلمانان از تعالیم دین بود و معتقد بود، انجمنهایی مثل حصافیه و انجمن تعالی روح، که در قاهره با آن آشنا شده بود، در این راه ناکارآمد و ناتوان اند⁴² وی از گسست نسل جوان و دانشجویان از فرهنگ دینی خویش، نگران بود و بر این باور بود که آینده هر ملت و هر مکتب در دست نسل جوان، طلاب، دانشجویان و روشنفکران قرار دارد؛ لذا عمده تلاشهای خود را متوجه این گروه های اجتماعی کرد. البنا بر آن بود همان طور که کادر انقلابی در انقلابهای سوسیالیستی از میان طبقه کارگر بر می خیزد، در انقلاب اسلامی نیز، مستضعفان باید این امانت را بر دوش گیرند. البنا از روش توده ای و امت برای جذب اعضا استفاده می کرد. 43 برخی از نوشته های تعلیمی و تبلیغی حسن البنا عبارت است از: و السلام فی الاسلام، رسالة التعالیم، رسالة الجهاد، دعوتنا فی طور جدید، بین الامس و الیوم، الرسائل الثلاث، دعوتنا الی أى شیء ندعو الناس، نحن الإخوان المسلمون، تحت رایة القرآن، مشکلاتنا فی ضوء النظام الإسلام، العقائد، المناجاة المأثورات، احادیث الجمع، الدعوة و الداعیة⁴⁴ او در دعوت دینی مستقیماً به سراغ توده های جامعه رفت: راننده، باغبان، درشکه چی. البته خود او از تحصیلات عمیق اسلامی برخوردار بود و تجربه کار تشکیلاتی نیز در جنبش "الاخوان الحصافیه" هم داشت که دارای رویه ای اصلاح طلبانه بود.

اخوان المسلمین، کم تر از 5 سال پس از آغاز فعالیت در بیش از 20 شهر مصر شعبه هایی تشکیل داد و چندین مرکز تبلیغ دینی را به وجود آورد. در این سالها، انگلیس بر مصر چیره بود و فؤاد پاشا، دست نشانده انگلیسیها مشکلات فراوانی را سر راه حسن البنا و جمعیت او ایجاد کرده بود. اصول اندیشه حسن البنا عبارت اند از:

1. پرهیز از جدالهای فرقه ای بود. وی در پی این هدف از آغاز بنیان گذاری جماعت تقریب بین مذاهب اسلامی، از سوی شیخ محمد تقی قمی، با همه توان با آن همکاری کرد و در گسترش آن کوشید. البنا، تلاش کرد با علمای فرزانه و دوراندیش شیعه نیز رابطه فکری برقرار کند و از توان فکری و عملیاتی آنان در پیشبرد اهدافش بهره برد. از این روی، با شهید نواب صفوی، به سال 1954 م در مصر دیدار کرد و درباره مسائل جهان اسلام به گفت و گو نشست⁴⁵ نواب از افکار بلند حسن البنا درباره جهان اسلام ستایش می کرد و به سفارش وی، یکی از مقاله های البنا، درباره فرهنگ اسلامی، ترجمه و در یکی از نشریه های ایران منتشر گردید. 46 و نیز حسن البنا در یکی از سفرهای حج خود با آیت الله بهاءالدین محلاتی از علمای شیراز، دیدار و با وی درباره جهان اسلام گفت و گو کرد.

47

حسن البنا در مراسم حج 1948 ه. ق با آیت الله کاشانی دیدار و گفت و گو کرد. شماری از دانشجویان شیعه که در مصر تحصیل می کردند، به جنبش اخوان المسلمین پیوستند. 48

2. سیاست گام به گام. در نگاه وی، جنبش، قبل از آن که به هدف غایی خودش برسد، باید مراحل تبلیغ، بیان و تفسیر، عمل و نتیجه گیری را گام به گام طی کند. 49

3. استفاده از نیروهای مختلف برای رسیدن به هدف

4. برپایی حکومت اسلامی: اخوان المسلمین، اعلان کرد حکومت را برای خود نمی خواهد، بلکه حامی کسانی است که بتوانند مسؤولیت حکومت را بر عهده بگیرند و قوانین قرآن را اجرا کنند و اگر چنین فردی پیدا نشد، تشکیل حکومت یکی از برنامه های اخوان المسلمین خواهد بود.
5. مقاومت در برابر تجاوزگران.
6. اعتقاد به تجدید خلافت، به عنوان مظهر وحدت اسلامی. 50

تشکیلات تبلیغی مدرسة الواعظین

در این مدرسه از آغاز، مکان آموزشی - تبلیغی مدرسه ای ویژه برای وعظ و تبلیغ تاسیس شد و در آن مواد آموزشی مورد نیاز مبلغان آموزش داده می شد. در یکی از گزارشهای مربوط به اسلام در هند درباره این مدرسه آمده است:

"و از دیگر خدمات مسلمین هند به اسلام، تاسیس مدرسة الواعظین است. این مدرسه در هفت سال قبل در تحت ریاست نجم الحسن، که مرجع تقلید شیعه هندی است، تشکیل گردید و راجه محمود آباد بر خلاف غالب بزرگان ایران، همت نمود و یک قسمت از عایدات املاک خود را وقف این مدرسه فرمود و این مؤسسه دو کار مهم را عهده دار شده است: یکی تبلیغ اسلام و دیگر تربیت مبلغ برای تبلیغ نمودن. و دوره تحصیل مبلغ در آن مدرسه پنج سال است که پس از آن که تحصیلات خود را از فرا گرفتن دلائل عقلی و نقلی و حلی و الزامی به اتمام رسانید، به خرج همان مؤسسه برای تبلیغ اسلامی به اقلیمی مأمور می شود. چنانکه فعلاً آن مبلغان در تمام هندوستان منتشرند و در دو سه نقطه آفریقا نیز برای تبلیغ رهسپار شده اند و به علاوه، این مؤسسه به السنه مختلفه اروپایی تألیف کتب نافع نموده و اکنون قرآن را به زبان انگلیسی ترجمه می کنند و اینک این مؤسسه دو مجله ماهیانه بیرون می دهد، یکی به اسم الواعظ که در زبان اردو است و دیگری فحص الاسلام ReviewMoslim در زبان انگلیسی است.

و ما شاید شرح وافی تری در این خصوص در جلد سوم بنگاریم و فقط چیزی را که در این مورد تذکر می دهم آن است که اگر این گونه خدمات موجب تحبیب و تالیف و اتحاد شود مقبول و مستحسن و اگر باعث تفریق و اختلاف گردد مردود و بر خلاف رضای صاحب اسلام خواهد بود. "51

این مدرسه مورد تایید دیگر حوزه های شیعه قرار گرفت. و بازتاب مثبت آن در ایران بیش از دیگر نقاط بود. علمای دیگر مناطق به تبعیت از آن به تأسیس مدارس ویژه دست زدند.

تشکیلات تبلیغی فتح الله گولن در ترکیه

از جنبشهای تبلیغ تشکیلاتی قابل مطالعه جهان اسلام، حرکت بزرگ علمی و تبلیغی فتح الله گولن در ترکیه است. وی از روشنفکران ترک تبار مسلمان (1941 م) و از پیروان طریقت ملا سعید نوری، ملقب به بدیع الزمان (1339 ق) 52 است که زندگی خود را در خدمت آموزشهای علمی دینی با تفکرات دینی اجتماعی ویژه خود 53 به کار گرفته است. نوری ها از مبلغان مذهبی در سده اخیر بودند که در مبارزه با لائیک نقش آفرین بودند. آنان از دو راه تبلیغ می کردند: ساخت مدرسه، کودکستان، دبیرستان و دیگر تبلیغ خانه به خانه. سلسله مدارس بزرگ امام خطیب در ترکیه از کارهای این گروه است. مدرسه های امام خطیب از سال 1949 م. به هدف تربیت پیشنماز و خطبای دینی دولتی در ترکیه شروع به فعالیت کرد. دوره آن چهار سال است و در این دوره چهار ساله،

علوم دینی از ادبیات عرب و تفسیر و فن سخنوری تدریس می شود. در تعبیری نوری را باید از پیشگامان طرح وحدت حوزه و دانشگاه شمرد. وی برای جامه عمل پوشاندن به اهداف تبلیغی خود، نخستین بار طرح دانشگاه الزهراء را مطرح کرد. 54

فتح الله گولن در ادامه کار گروه نوری ها بر آن است که باید از راه علم به دین خدمت کرد. و شعار وی مبارزه علیه جهالت است. در حال حاضر گولن حدود هزار مدرسه، چندین دانشگاه، ده ها روزنامه و شبکه تلویزیونی در جهان راه اندازی کرده است و نمادهای فرهنگی ترکیه را با محوریت اسلام و ترکیه ترویج می کند. روزنامه زمان وابسته به این گروه یک میلیون تیراژ دارد. 55

مدارس گولن افزون بر ترکیه در 52 کشور، از جمله در جمهوری آذربایجان فعال است. در ترکیه معروف است که نجم الدین اربکان و رجب اردوغان از هواداران این تشکیلات اند.

تشکیلات تبلیغی جامعه تعلیمات اسلامی

جامعه تعلیمات اسلامی از نمونه تبلیغات موفق و تشکیلاتی حوزه های شیعه است. بنیان گذار آن شیخ عباسعلی اسلامی (1275 - 1364 ش) از عالمان خدمت گزار معاصر و از شاگردان سید ابوالحسن اصفهانی است. 56 اسلامی از عالمان کوشا و در صحنه بود. با آیت الله کاشانی همراهی می کرد. در دوران مبارزه و نهضت بزرگ اسلامی در کنار امام بود. 57 اسلامی از پیشتازان تبلیغ دین در عرصه بین الملل به شمار می رود. وی افزون بر خطابه و منبر در شهرهای گوناگون ایران، برای رساندن پیام دین به کشورهای پاکستان، هند، چین، 58 برمه 59 (رانگون) عراق، مصر، 60 عربستان و... سفر کرد و در شهرهای گوناگون این کشورها، به شناساندن دین اسلام و پیام آن پرداخت. وی در این گشت و گذارها، از عالمان و مراکز فرهنگی، مدارس ممتاز و حرکت آفرین، مدارس حفظ قرآن، کتابخانه های نمونه، بیمارستانها و... دیدن کرد و با تجارب فرزنانگان این کشورها در حوزه الفت آفرینی و وحدت اسلامی 61 آموزش و تبلیغ و خدمت رسانی آشنا شد. 62 از جمله برنامه های مدرسه الواعظین هند، به مدیریت نجم الحسن بر وی تاثیر بسزا داشت. و نمونه آن را به نام جامعه تعلیمات اسلامی در ایران بنیان گذارد. 63 بنیان گذاری نزدیک به دویست مدرسه دخترانه و پسرانه به روش نوین، بنیان گذاری ده ها کتابخانه و بیش از پنجاه و هفت مسجد در شهرهای گوناگون ایران در روزگار فتنه خیز پهلوی برای نونهالان از جمله خدمتهای این عالم خدمت گزار بوده است. 64

تبلیغ تشکیلاتی دارالتبلیغ اسلامی

و نیز دارالتبلیغ اسلامی در حوزه علمیه قم از نمونه های کارآمد و اثرگذار تبلیغات تشکیلاتی در پیش از انقلاب به شمار می آیند که با کنار گذاشتن نقطه های ضعف و گرفتن نقطه های قوت آن، برای همیشه می تواند الگو باشد.

تبلیغ تشکیلاتی دفتر تبلیغات اسلامی

حوزه، پس از انقلاب اسلامی، به امر تبلیغ، به گونه تشکیلاتی و برنامه ریزی شده روی آورد که نمونه هایی می توان ارائه داد. از جمله، تاسیس دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم به سال 1358 بود. این نهاد برآمده از انقلاب اسلامی، زیر نظر نهاد رهبری کار خویش را آغاز کرد. از آغاز انقلاب، رایت دفاع از انقلاب اسلامی و اسلام

انقلابی را بر دوش گرفت و در عرصه های گوناگون تبلیغی و سازماندهی امور تبلیغی و زیر چتر گرفتن جای جای کشور اسلامی، خوش درخشید. در مصاف فکری با گروهکها و روشنگری مردم نسبت به مواضع عزت آفرین امام، کارنامه ای بس درخشان از خود به جای گذارده است که برشماری یک یک آنها در این مقال نمی گنجد. برجسته ترین فراز کارنامه دفتر تبلیغات حوزه، مهیا سازی و اعزام مبلغان رزمی - تبلیغی به جبهه و آوردگاه دفاع مقدس بود. دفتر تبلیغات در هنگامه حساس، با کم ترین نیرو و با این که در آغاز راه بود، بیش ترین و روشن ترین نقش را آفرید. این نهاد نوبنیاد با هماهنگی سازمان تبلیغات اسلامی (که آن هم نهاد تشکیلاتی و نقش آفرین در عرصه های گوناگون بوده و هست) طلاب و فضلای حوزه را گزینش کرده و آنان را به مساجد و تکیه ها، شهرهای جنگ زده و مناطق نزدیک به صحنه نبرد، پادگانها، پاسگاه ها، قرارگاه ها، و جبهه ها و پشت جبهه های دفاع مقدس اعزام می کرد.

این سربازان رزمی - تبلیغی باورها و احکام و شرائع دین را برای رزمندگان اسلام تشریح می کردند و در هنگامه نبرد با خواندن آیات جهاد، مبانی فکری آنان را تقویت کرده و شوق رزمندگان اسلام را برای دفاع از ام القرای اسلام، دو چندان کرده و با برگزار کردن مراسم دعا و نیایش به تقویت روحی آنان می پرداختند.

طلاب و روحانیان آگاه، با حضور عینی در صحنه های نبرد و مواظبت بر اصول و ارزشهای دینی جنگ، مانع از آن شدند که دفاع مقدس و مشروع به بیراهه کشیده شود و رنگ غیر اسلامی به خود بگیرد. این همه آثار با برکت، پیامد همین حضور تبلیغی روحانیت در جبهه های نبرد است. بخش بزرگی از شهدای روحانیت در دفاع مقدس، کسانی هستند که با هماهنگی این نهاد به جبهه اعزام شده اند.

دفتر تبلیغات اسلامی، در سالهای نخستین، بیش تر به اعزام مبلغان کار آزموده به شهرها و روستا همت می گمارد. اما امروزه حوزه های تبلیغی جدید و بس گسترده ای را در چشم انداز خود دارد و برهه به برهه بر گستره آن افزوده می شود و دفتر تبلیغات اسلامی تواناییهای خود را با تکیه بر نخبگان حوزوی جلوه گر می سازد. ایجاد دوره های آموزشی و تخصصی مبلغان، طرح بلاغ، طرح هجرت، امور نشر و تولید و توزیع نشریه و کتاب، تبلیغ الکترونیکی، سازماندهی به پرسشهای دینی، تبلیغ چهره به چهره، گروه بشیران جوان، دوره های دانش افزائی مداحان، رشته پاسخ گویی به پرسشهای دینی، دانشکده باقرالعلوم، مرکز ملی پاسخ گویی به پرسشهای دینی و... بخشهایی از نمود تواناییهای این نهاد تبلیغی حوزوی است.

سازمان تبلیغات اسلامی نیز از نهادهای تبلیغی تشکیلاتی است که با سازماندهی ویژه در عرصه های پیام رسانی دینی، نقش آفرینی می کند. در دوران جنگ تحمیلی، نقش ممتازی را در اعزام و پخش نیروها در جای جای عرصه دفاع بر عهده داشت و کارآمدی خود را به روشنی نمایاند.

5. ارج گذاری افراد و جریانهای وحدت گرا: از راهکارهای تبلیغ دینی اثرگذار دیگر تجلیل و قدردانی از جریانهای وحدت گراست. در دنیای اسلام، کسان و جریانهای قدرت مندی وجود داشته که منافع حزبی و یا قومی خود را فدای اسلام کرده و به دور از هرگونه فرقه گرایی، برای اسلام کوشیده اند. ارج گذاشتن به افتخار آفرینان و مشعلدارانی که با بینش و دانش خود، راه حقیقت را در شبهای دیجور برای رهروان روشن ساخته و با موضع گیریهای بهنگام و دقیق، فتنه ها را از راه برداشتند، افزون بر شکر نعمت و حق شناسی، انسان ساز است و تعهد آفرین و نشانه شخصیت و بزرگ منشی یک ملت:

"اظهار قدردانی و حرمت در حق مردان نامور و صاحبان فضل و هنر در میان یک ملت، از یک طرف نام و نشان و عظمت مدنی آن ملت را از محو شدن نگه می دارد و او را در نظر تاریخ و اهل تحقیق بزرگ می نماید و از طرف

دیگر برای افراد نسل حاضر و نژاد آینده مایه تشویق و سربلندی و وسیله پرورش دادن حس غرور و قوه اراده می گردد"65

6. رفتارهای عاطفی: رفتارهای عاطفی امت اسلامی با خود و دیگران از اثرگذارترین راه های دعوت دینی و شناخت اسلام است. بیش ترین کسانی که در گذشته به آیین اسلام گرویده اند، نتیجه رفتار نیک و انسانی مسلمانان با دیگر اقوام بوده است. این دفتر امروزه گشوده است. علی رغم همه تبلیغات جهانی علیه اسلام، پیامهای خردمندانه قرآن به همراه رفتارهای عاطفی مسلمانان با دیگران، موج بلندی از گرایش و علاقه مردمان حقیقت جو، به آیین اسلام، دیده می شود. بسیاری از جامعه شناسان و صاحب نظران، گفته اند علت روی آوری و گرایش بی سابقه گرایش زنان اروپایی، بویژه در آلمان66 و اسپانیا به اسلام در دهه های اخیر، پیوندهای مهرورزانه مسلمانان با همسران خویش است.

مهرورزیهای علامه امین، سید شرف الدین عاملی، امام موسی صدر با اهل سنت و علویان لبنان و سوریه، بسیار کارگر افتاد و اثر بخشید و جایگاه شیعه را بالا برد که اکنون، بیش از پیش می توان دستاورهای زیبا و باشکوه آن را دید. علامه سید محسن امین از عالمان برجسته لبنان و سوریه بود. وی با اقامت در شام توانست میان مردم الفت بخشد و بخش بزرگی از مشکلات ارتباطی میان شیعیان و علویان و دیگر مذاهب را برطرف سازد. خیر خواهی و حسن نیت این عالم فرزانه سبب شد که پیروان همه مذاهب اسلامی به وی علاقه نشان دهند. و در نماز جماعت اش شرکت کرده و از مواعظ و رهنمودهای او بهره برند. مسلمانان از دیگر مذاهب، از آن بزرگوار دعوت می کردند که بر مردگان شان نماز بگزارد. همه مسلمانان، از هر فرقه و مذهب، به وی اقتدا می کردند. و این همه، مدیون رفتار پیامبرانه این علوی فرزانه با دیگر مسلمانان بود.

"یکی از بزرگان نقل می کند: مرحوم آیت الله سید محسن امین عاملی را در تشییع جنازه یکی از بزرگان علمای سنی، در بازار حمیده شام دیدم، با سرعت به سویش رفتم. چون به مسجد اموی رسیدیم مسجد پر از جمعیت شد. مرحوم آیت الله سید محسن، بر آن جنازه نماز خواند پس از نماز دیدم مردم دست سید را می بوسند. من تعجب کردم که این سنیها دست یک عالم شیعی را می بوسند. از سید علت را پرسیدم. او فرمود: این نتیجه ده سال خوشرفتاری است. گفتم کدام خوشرفتاری؟ فرمود: وقتی که من به شام آمدم، بعضی از نادانها سخت ترین دشمنان را بر من شوراندند، به طوری که هر وقت به خیابان می رفتم به فرزندان خود دستور می دادند به من سنگ بزنند و بعضی اوقات، عمامه ام را از عقب می کشیدند. من بر همه آزارها صبر کردم و با آنها خوش رفتاری کردم. در تشییع جنازه ایشان شرکت کردم، به عیادت مریض ایشان رفتم، جویای احوال شان می شدم، تا این که دشمنی به دوستی مبدل شد"67

خدمت رسان، ی بنیان گذاری مدرسه، درمانگاه، دارالایتام، رسیدگی به زلزله زدگان، سیل زدگان، کمک به محرومان و مستضعفان و... از راه های مهم پیوندهای مهرورزانه علمای شیعه با مردم در دورانهای گوناگون بوده است. بی گمان می توان گفت: سهم مهمی از پدیدآوری زمینه دعوت دینی برای مکتب اهل بیت در جهان، از آن خدمت رسانیهای بی شائبه علمای بزرگ شیعه و پیروان راستین آنان، بویژه ایرانیان انسان دوست، به مسلمانان جهان است.

به سال 1288 ق قحطی و خشکسالی دامنه داری عراق و ایران را فرا گرفت و شرایط اقتصادی شهر نجف در این میان، از همه دشوارتر بود. میرزای شیرازی و شاگردان ایشان، با برنامه ای منظم، همه مردم را زیر پوشش گرفتند و به همه مستمندان کمک رساندند، 68 تا رفاه به سراغ مردم آمد. این حرکت خالصانه این عالم بزرگ، جایگاه

معنوی و اجتماعی حوزه و میرزا را در نظر مردم دو چندان کرد و بر نفوذ کلام میرزا در جامعه افزود. در نخستین سال استقلال پاکستان، سال 1326 ش/1947م، مردم این کشور نوبنیاد با درد و رنجهای گوناگونی روبه رو شدند. بی خانمانی و مهاجرت، قتل و غارت مهاجران به دست گروه های تندرو هندو، سیلاب سرازیر شده از هیمالیا، همه و همه، دست به دست هم داد و مردم را در باتلاق درد و رنج فرو برد. در این بلای خانمان سوز، مهم ترین یاری رسانیهایی به مردم پاکستان، از سوی علما و مردم ایران انجام گرفت، آیت الله کاشانی و آیت الله طالقانی (1358 ش.) مردم ایران را برای کمک به مردم پاکستان بسیج کردند. مردم، با کمکهای بی دریغ خود بر دلهای مجروح آوارگان پاکستانی مرهم نهادند.

آیت الله طالقانی در مورخه 1349/9/10 نیز، با گردآوری اعانه، به کمک مردم فلسطین و زلزله زدگان پاکستانی شتافت 69 و پس از انقلاب اسلامی حضور ملت ایران در عرصه های گوناگون خدمت گزاری و امداد رسانی به جهانیان، و مردمان آسیب دیده از جنگ، سیل و زلزله، شکوهو جلوه ای خاص داشت است و بس اثرگذار و تحول آفرین که در این مجال نمی توان زوایای آن را ترسیم کرد. در روزهای سخت و خونبار مردم فلسطین، بوسنی و لبنان، ملت ایران، به فرمان رهبری و علمای بزرگ، به میدان آمدند و بی دریغ و در حد توان به آنان یاری رساندند. خداوند این بذرهایی خالصانه را به بار نشاند و امروز جهان اسلام، شاهد رویکردی نو به مکتب اهل بیت است.

رفتار مهرورزانه شیعیان با دیگران: به شهادت تاریخ شیعیان در طول تاریخ، مهم ترین پناهگاه مسلمانان بوده اند. در هنگامه در خطر قرار گرفتن اسلام و مسلمانان، با دست برداشتن از منافع صنفی خود، به سود جهان اسلام وارد عمل شده اند و در این راه خسارتهای بزرگی به آنان رسیده است. اندونزی از سرزمینهای شیعه نشین بوده است. در جریان هجوم هلند به اندونزی، شیعیان همه توان خود را برای مقابله با استعمار به کار گرفتند و افزون بر شهادت هزاران نفر از شیعیان، صدها نفر از علمای بزرگ شیعه شهید و تبعید شدند. و این مقابله، به از میان رفتن قدرت و مرکزیت شیعه در این کشور پر جمعیت انجامید.

پیروان اهل بیت توانستند با خون خود از مسیحی کردن این کشور بزرگ اسلامی، پیش گیری کنند 70 در جریان هجوم بریتانیا به دولت عثمانی، در آغاز سده اخیر، عربهای حنبلی مذهب حجاز با همه توان جنگی با دولت عثمانی درگیر شدند و نیروی آن را تحلیل بردند. قبایل حنفی مذهب عراق، مانند قبیله بزرگ عنزه، و دلیم 71 راه را بر نیروهای بریتانیا باز کردند. در حالی که شیعیان به رهبری مراجع شیعه نجف و کربلا، به یاری دولت حنفی مذهب عثمانی برخاستند و با همه وجود، در جبهه های نبرد شرکت کرده و صدها نفر مردم و طلاب نجف در این راه به شهادت رسیدند. این جوانمردی و حرکت بزرگ و شکوه مندانه، شگفتی و تحسین تحلیل گران متفکر غیر شیعه را برانگیخته است. 72

و یا در حالی که تندروان دیگر مذاهب در عراق، بارها به مساجد و مشاهد مشرفه شیعه هجوم برده و مراکز مورد احترام آنان را ویران کرده اند، شیعیان عراق از مزارها و مساجد دیگر فرق پاسداری کرده و می کنند. شیخ عبدالحسین تهرانی، از عالمان بزرگ و نامور شیعه، در دوره امیرکبیر، در راه همبستگی مذاهب اسلامی در عراق و ایران گامهای بلندی برداشت.

وی وکیل و نماینده امیرکبیر بود. در جریان بازسازی حرم موسی بن جعفر، مزار ابوحنیفه را نیز بازسازی کرد. از طلاهای اهدایی امیرکبیر برای به کارگیری در گنبدها و گلدسته های مزارهای شریف ائمه (ع) و اهل بیت، در ساخت گلدسته های مزار ابوحنیفه نیز استفاده برد. 73

در کشتار هولناک زائران عراقی در انفجار پل کاظمیه در 1384/6/9 و نیز در هنگام انفجار حرم عسکریین در

سامرا، 84/12/3 بیم آن بود که همان دستهای آلوده جمعیت را برای ویران ساختن مزار ابوحنیفه، به کوی اعظمیه بغداد بکشانند که مراجع شیعه، به سرعت دست به کار شدند و با آگاهی بخشی بهنگام، مانع از رفتن شیعیان خشمگین به آن سو شده و نقشه شوم دشمنان اسلام و اسلامیان را نقش بر آب کردند.

پیوندهای مهرورزانه جمهوری اسلامی با جهان اسلام: نهضت بیدارگرانه انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی، با پرهیز از فرقه گرایی ندای بازگشت به اسلام اصیل و ناب محمدی را مطرح کرد. همبستگی همه مذاهب اسلامی را در دستور کار قرار داد. همه پیروان مذاهب گوناگون اسلامی را به گفت و گو نشانده. جمهوری اسلامی با تعامل با جهان اسلام و مظلومان مسلمان توانست پرچم اسلام را بر بلندترین قله های جهان برافرازد. و زمینه جهانی شدن اسلام را در دنیا به وجود آورد. بنیان گذاری تقریب بین مذاهب اسلامی، روز جهانی قدس، کنفرانسهای وحدت مذاهب اسلامی، ایجاد دانشگاه مذاهب اسلامی، جامعة المصطفی، دانشگاه بین الملل امام خمینی، و ده ها بنیاد بین المللی اسلامی دیگر، همه گواه صداقت جمهوری اسلامی در راه همبستگی مسلمانان است. حقیقتی که پاپ بندیکت شانزدهم، در سندی که در واتیکان منتشر شد، از آن تحت عنوان شعار جهانی اسلام، تنها راه حل، اظهار نگرانی کرد و به تبع آن آینده ای مبهم برای مسیحیان خاورمیانه پیش بینی کرد.

بیش ترین ستمی که امروزه از ناحیه استکبار جهانی بر مردم مسلمان ایران می رود، نتیجه جهان نگر و توجه آنان به مشکلات جهان اسلام است. حرکت مثبت و به ثمر نشسته ای که دگر اندیشان بر آن اند آن را منفی و شکست خورده جلوه دهند.

پیامدهای رویکرد مهرورزانه شیعیان به جهان اسلام: نگاه مثبت و حمایت گرانه جمهوری اسلامی به جهان اسلام، دو نتیجه مستقیم داشته است: نخست کمک به خیزش بزرگ جهان اسلام برای بازگشت به اسلام و آزادی قدس شریف که نتیجه آن در بالکان و بوسنی و هرزگوین، لبنان و غزه آشکار شد.

و دیگر رویکرد شوق انگیز و رو به گسترش امت اسلام برای آشنایی با مکتب اهل بیت.

امروزه، بیش از همیشه باروهای جهالت و تکفیر بین امت اسلامی در حال فرو ریختن است. و جوانان و تحصیل کردگان در تلاش اند بیش از پیش با معارف اهل بیت آشنا شوند؛ زیرا دریافته اند: عالمان بزرگ شیعه به جای دامن زدن به مسائل فرقه ای در پی هویت اسلامی امت اسلام اند. مکتب شیعه به عنوان قوی ترین فکر و ایده در جهان اسلام طرح شده و علی رغم تبلیغات گروه های مختلف مخالف، تشیع به عنوان یک فکر، با منطق قوی، فرهنگ غنی مطرح شده است؛ از این روی در ترکیه، آثار دانشمندان و نویسندگان بزرگ شیعه ترجمه و نشر می شود. 74

و یا در مصر، که در گذشته آثاری از تشیع در میان نبود، امروزه در مراسم جشنهای ولادت امام حسین، میلیونها نفر در مسجد رأس الحسین و زینبیه قاهره گرد می آیند و هر روز بر شمار هواداران اهل بیت در این کشور افزوده می شود.

و یا در فلسطین که تا دیروز اهل بیت در میان مردمان آن دیار گمنام بودند، امروزه جوانان رزمنده آن با نام حسین و کربلا به مقابله با اسرائیل می روند. و مظلومیت فلسطین را به مظلومیت اهل بیت تشبیه می کنند. 75

7. دیگر تجربه های تبلیغی جهان اسلام: افزون بر آن چه یاد شد. مذاهب و جمعیت های اسلامی گاه درباره دعوت دینی تجربه های پر ارزش ویژه ای دارند که برای همه دعوت گران دینی درخور استفاده است.

دانشگاه الازهر مصر، کانونی است جامع و در پیوند علوم حوزه های قدیم و دانشهای جدید. این کانون هزار ساله که به وسیله پیروان اهل بیت، به سال 359 پی افکنده شد، 76 در سده های اخیر در حوزه تبلیغ دینی دستاوردهای شایانی داشته که برای دیگران درخور بهره برداری است.

آشنایی دانش آموختگان الازهر با دانشهایی مانند جامعه شناسی، روان شناسی، و دیگر علوم انسانی از روشهای سودمندی بوده که مبلغان الازهر را در کار خود موفق گردانیده و توانسته اند در مناطق گوناگون، اثرگذار باشند. یکی از زیر مجموعه های الازهر هیأت مدیره کل دعوت و تبلیغات اسلامی است. این هیأت از نمایندگان نهادهای حوزوی و کشوری که در کار تبلیغ دین سهمی بر عهده دارند، تشکیل شده و سرپرستی آن بر عهده الازهر است. وزارت اوقاف، آموزش و پرورش، آموزش عالی، وزارت امور خارجه از اعضای آن هستند. هدف این شورای عالی، عبارت است از: قاعده مند کردن تبلیغات دینی در اماکن و مراکز و مواسم، بویژه در ایام حج و ماه رمضان، اعزام هیأت های تبلیغی به خارج از کشور، پوشش دادن اقلیتهای دینی در مصر و خارج از آن ارتباط با مراکز اسلامی در داخل و خارج.

الازهر، از دیرباز به این نکته توجه داشته که مصر به پایگاهی برای جهان اسلام تبدیل شود. محمد عبده بر این نکته تکیه داشت. 77 از این روی هر سال ده ها هیأت تبلیغی روانه کشورهای دیگر می شوند. این افراد در مساجد و یا مدارس که زیر نظر الازهر اداره می شوند به کار تبلیغ و ارائه پیامهای دینی می پردازند. در یک گزارش تعداد هیأت های اعزامی الازهر 5110 گروه شماره شده است. 78 بهره گیری از طلاب خارج از کشور و تربیت و اعزام به زادگاه خود، از دیگر تجارب الازهر است. زیرا که اعزام نیروهای غیر بومی به دیگر کشورها افزون بر هزینه های بسیار با دشواریهای فراوان، از جمله زبان و فرهنگ و نیز کمبود نیرو روبه رو می شوند. "معهد البعثه الاسلامیه" یا موسسه مبلغین اسلامی، اداره امور طلاب خارجی مبلغ را بر عهده دارد و در پایان دوره به آنان گواهینامه تبلیغی داده می شود. 79

تبلیغ و تخصص

از دیگر تجربه های الازهر تربیت مبلغان برای رشته ها و گروه های خاص است. روشن است که مردم به طبقات گوناگون اجتماعی توزیع شده و همه از نظر معلومات در سطح یکسانی نیستند و هر یک از آنان زبان مخصوص به خود دارند. از طرفی همه مردم در مجامع عمومی و مساجد نمی توانند شرکت کنند. رساندن دعوت دینی به آنان نیازمند راهنمای ویژه است. مبلغانی که با طبقات مردم آشنا باشند، علائق و وابستگیهای آنان را بشناسند و چونان طبیبی دوار به سراغ شان بروند و بر زخم شان مرهم نهند.

الازهر در سده اخیر، برای مراکز ویژه دعوت گر تربیت کرده است، از جمله: بیمارستانها، پادگانها، آموزش و پرورش، کانونهای جوانان، مکانهای عمومی و سالنهای ورزشی. 80

از تجربه های مهم دیگر این کانون تبلیغی، تربیت استاد برای دانشگاه های گوناگون جهان است. وحدت حوزه و دانشگاه، در شکل مناسب خود، در دانشگاه الازهر تحقق پیدا کرده و علوم انسانی و تجربی در آن تدریس می شود. الازهر در حوزه تربیت مدرس و استاد برای رشته های گوناگون جهان اسلام موفق بوده و یکی از کارهای آنان اعزام استادان خبره است. استادان، افزون بر رشته تخصصی خود، با معارف و اخلاق اسلامی نیز آشنا هستند و در کنار آموزش دانش خود، افکار و ارزشهای دینی مورد نظر خود را نیز به دانشجویان منتقل می سازند. 81

نکته هایی درباره سامان دهی تبلیغ

1. هماهنگی دانشهای حوزوی با نیازهای تبلیغی: هماهنگی و همسویی آن چه به طلاب آموزانده می شود، با نیازهای روز جامعه امری ضرور و گزیرناپذیر است. رسالت حوزه ها فهم آگاهانه دین و رساندن آن به مردم و دفاع از ارزشهای دینی است. مهم ترین اولویتهای جامعه های اسلامی، روشن گری دینی و پاسخ به شبهه های فکری است. حال این که مهم ترین فرصتهای طلاب در آموزش و فراگیری دانشهای جدای از این نیازها سپری می شود. فراگیری فقه و اصول و دستیابی به فهم اجتهادی و دقیق احکام دین، فلسفه، کلام، همه و همه برای ورود به میدانهای عمل و روشن گریهای دینی است. اما اگر خود این دانشها هدف بشوند و در بیرون اثرگذار نباشند و گروه و گروه هایی را به صراط هدایت رهنمون نباشند، راه های بسیار دشوار بی هدف پیموده شده است. خواندن دانشهای دینی بویژه مقدمات آنها، باید به اندازه نیاز باشد و به اندازه ای که طلبه را در فهم دین یاری برساند. آقا نجفی قوچانی در انتقاد از درس اصول میرزای رشتی نوشته است:

"درس میرزا حبیب الله رشتی را اگر چه ندیده بودیم، لکن شنیده ایم که دوره اصول برحسب تدریس آن مرحوم ششصد سال طول می کشیده! حال ترا به خدا این طور درسها به درد کسی می خورد؟ شاگرد و استاد علاوه بر عمر خدادادی از که پانصد سال قرض کند که دوره اصول را تمام کند؟ پیغمبر اکرم، صلی الله علیه و اله، که در ظرف بیست و سه سال اصول و فروع و عقاید و اخلاق به تمام شعبه ها و دقایق ها بیان نمود و شاگردها نیز خوب فهمیده بودند. ما عمرها باید در اصول فقط بمانیم و به جایی نرسیم." 82

آخوند خراسانی برای آن که عمر طلاب در درس اصول به پایان نرسد، دوره اصول را به چهار سال تقلیل داد. استادان حوزه بایستی بخشی از فرصتهای خود را به آموزش مسائل مورد ابتلای جامعه ویژه کنند. و یا بخش مهمی از کتاب وسائل الشیعه به کتاب عشرت اختصاص دارد و ائمه اطهار (ع) با آموزش تقیه مداراتی به شیعیان به آنان یاد می دهند در نماز جماعت و جمعه دیگر مذاهب شرکت کنند، به عیادت آنان بروند، به پیشوایان مذاهب آنان توهین نکنند.

شماری از استادان با چشم پوشی از این آموزه ها، بی تاب از هیاهوی دشمن، برای مقابله با وهابیون هتاک و تندرو، سلاح مقابله به مثل برداشته، ناخواسته آب به آسیاب دشمن می ریزند. این بزرگواران توجه ندارند که افرادی مانند: آیت الله بروجردی، سید محسن امین، محمد حسین کاشف الغطا، سید شرف الدین، سید موسی صدر، امام خمینی، سید حسن نصرالله و... که در تبلیغ دین سیرت اهل بیت را در پیش گرفتند، بیش تر توانستند افراد را با روح و زوایای ناب مکتب اهل بیت آشنا سازند، تا کسانی که از شیوه های تند و افراطی استفاده می کنند.

گرایش سیل عظیم جوانان مشتاق عرب و شبه قاره هند برای فهم مکتب اهل بیت، مدیون کسانی است که راه امام خمینی را، پیش گرفتند و با دفاع از مسلمانان در بند و مظلوم در دیده و دل جوانان مسلمان و عرب جای گرفتند و کسانی که جز این می روند، نه تنها کسی را هدایت نکرده که چه بسا با تندرویهای خود در خون شیعیان مظلومی که به دست تندروهای وهابی کشته می شوند، شریک اند.

2. الگو و نماد تبلیغی بهترین وسیله تبلیغ است که دو صد گفته چون نیم کردار نیست. این موضوع در چند زاویه خود را نشان می دهد. در مرتبه نخست رعایت شؤون روحانیت و نشان دادن شعارها در عمل، مهم ترین وسیله جذب مردم به دین است. وظایف و مسؤولیتهای روحانیت به لحاظ رهبری دینی و سیاسی جامعه بیش از دیروز است و این خود انتظارات مردم را دو چندان می کند. به تعبیر امام امت، روحانیت امانت دار خداوند است

و چه بسا اموری و شیوه های زندگی که بر دیگران مباح و جایز بوده و روحانیون به لحاظ اجتماعی از انجام آن باید خودداری کنند. 83

روحانیون امروزه در نگاه و داوری مردم قرار دارند و به لحاظ حکم ثانوی نیز ضرورت دارد از تبرج و زیاده روی بپرهیزند و بویژه روحانیون مسؤول، مانند: قضات و امامان جمعه و جماعت و نمایندگان مجلس و مسؤولان سیاسی عقیدتی از داشتن زندگی متفاوت با توده مردم بپرهیزند که این کار همه روحانیون و نظام را زیر سؤال می برد. امام امت، بارها در این باره تذکر داده و خطرات افزون طلبی و خروج از زی طلبگی را برای روحانیون یادآور شده اند. از جمله می فرماید:

"از اهم مسائلی که به همه روحانیت و دست اندرکاران کشور مربوط می شود و همیشه نگران آن هستم که مبدا این مردمی که همه چیزشان را فدا کردند و به اسلام خدمت نموده و به ما منت گذاشتند، به واسطه اعمال ما از ما نگران شوند؛ زیرا آن چیزی که مردم از ما توقع داشته و دارند و به واسطه آن دنبال ما و شما آمده اند، کیفیت زندگی اهل علم است. اگر خدای نخواستہ مردم ببینند که آقایان وضع خودشان را تغییر داده اند، عمارت درست کردند و رفت و آمدهای شان مناسب شأن روحانیت نیست و آن چیزی که نسبت به روحانیت در دل شان بوده از دست بدهند، از دست دادن آن همان و از بین رفتن اسلام و جمهوری اسلامی همان" 84

از نگاه دیگر: جمهوری اسلامی ایران تنها مدل موفق و تجربه پیروزی اسلام گرایی در تاریخ معاصر است. از میان ده ها جریان اسلام گرا در خاورمیانه و شمال افریقا، تنها انقلاب اسلامی به پیروزی رسید و دیگر نهضت ها یا از مسیر خود منحرف و یا منفعل شدند و یا با شکست در برابر استبداد، به محاق رفتند. ولی حرکت و قیام بزرگ ملت ایران به رهبری امام خمینی، با تمسک به اسلام ناب، به پیروزی رسید. با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، دیگر نهضت های اسلامی نیز قوت گرفتند و با الگوگیری آن به آن از آن، جان تازه گرفتند و در جهان درخشیدند. از این روی حراست و آفت زدایی از انقلاب اسلامی، می تواند ما را از بسیاری از ابزارهای تبلیغی دیگر بی نیاز سازد.

در افق دیگر، شهر قم عش و کانون 85 آل محمد است و از نظر جغرافیائی در مرکز و چهار راه ایران قرار دارد و طبقات گوناگون اجتماعی برای زیارت و فراگیری دانش به قم سفر می کنند. قم، کانون دانش های اسلامی و مرکز مدارس علمیه است و علمای بزرگ و مراجع تقلید در قم شرف حضور دارند. بیش ترین مهاجرتها به قم مهاجرت مذهبی است. از بیش تر نقاط ایران کسانی در قم زندگی می کنند. عده زیادی از طلاب دیگر کشورها در قم درس می خوانند که در واقع نقش رابط بین قم و مردم کشور خود را بر عهده دارند. بخشی از مهاجران افغانی، از جمله تاجیکان حنفی مذهب نیز در قم به کار مشغول اند. همه این ویژگیها به همراه پیشتازی مردم قم در انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، دشمن را وسوسه می کند تا بلکه جای پایی در کانون تشیع بیاید و به جایگاه آن خدشه وارد سازد و آن را از چشمها بیاندازد. از این جهت می بایست به کارهای فرهنگی گروهکها و دیگر مکاتب انحرافی در قم به دید سیاسی نگریست.

در گذشته نیز نفوذیهای دشمن در حوزه نجف، حوزه مشهد و... وجود داشته اند. انگلیسیها به صراحت از عوامل نفوذی خود در حوزه نجف یاد کرده اند. 86

یکی از اولویتهای کاری بیوت مراجع، همکاری برای سامان بخشیدن به فرهنگ عمومی و اخلاق اجتماعی و نیازمندیهای قم است تا این کانون اسلام به عنوان الگو و محور قرار گیرد. اصلاح و سامان بخشیدن به قم و نشان دادن الگویی عینی، بخش بزرگی از بار تبلیغی حوزه را کم می کند.

3. ایجاد هماهنگی در نهادهای اعزام کننده و توجیه مبلغان: امروزه چندین مرکز در امر تبلیغ و پیام رسانی دینی،

نقش آفرینی می کنند. دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، سازمان تبلیغات، اداره اوقاف، وزارت ارشاد، سازمان ارتباطات، بیوت مراجع تقلید، معاونت فرهنگی و تبلیغی حوزه، دفتر امور حوزه و دانشگاه ها، دانشکده تبلیغ، موسسه مذاهب اسلامی و انجمنهای تخصصی.

بایستی مرکزی برای هماهنگی وجود داشته باشد، تا پخش مبلغان در نقاط کشور به درستی انجام گیرد. و از تداخل کارها پیش گیری شود و نیز نیازهای تبلیغی به درستی شناسایی شود.

4. بهره گیری از دانش آموختگان حوزه: حوزه ها از تمام ظرفیت های خود در امر تبلیغ و پیام رسانی دینی بهره نمی گیرند. نیروهای دانش آموخته و توانای در امر تبلیغ، یکی از ظرفیتهای مهم است که حوزه از آنان بهره نمی گیرد و یا با به کارگیری آنان در بخشهای دیگر، در عمل، در امر تبلیغ آن کارایی لازم را ندارند. صدها طلبه فاضل در دفتر تبلیغات، سازمان تبلیغات؛ دفاتر مراجع، شورای مدیریت، جامعه مدرسین، موسسه امام خمینی و... از بهره رسانی در امر تبلیغ باز مانده اند. لازم است سازمانها و نهادهای یاد شده، برنامه ای بریزند که از وجود نخبگان و دانش آموختگان مشغول به کار در آن نهادها و کانونها، به بهترین وجه در عرصه پیام رسانی دینی استفاده شود.

5. توجیه مبلغان برای کار دراز مدت از دیگر بایسته هاست: برخی از واعظان و طلاب جوان در هر مناسبت به دلخواه، منطقه ای را برای سفر تبلیغی بر می گزینند. این شیوه گرچه برای شخص، شاید مفید و بی دردسر باشد، ولی نمی توان برای کار فرهنگی روی آن، حساب ویژه باز کرد. و باید توجه داشت که مبلغ باید چندین سال به طور پیوسته به منطقه ای اعزام بشود تا بتواند با مردم ارتباط برقرار کند و سخن و رفتارش اثر بگذارد. گاه طلبه به یک روستای کوچک می رود و در آن جا مدتی اقامت می گیرند و با مردم انس می گیرد و مردم نیز، از نزدیک با او آشنا می شوند. این انس و آشنایی دو طرفه، برکات بسیاری دارد. برکات این تبلیغ در روستای پنجاه خانواری، بیش تر است از برکت منبر در مسجد جامع شهری که پانصد نفر در پای منبر حاضر می شوند و مبلغ با مردم در ارتباط نیست و مردم وی را فقط بر روی منبر می بینند و بس.

البته طرحهای هجرت و طرح روحانیون مستقر از طرحهای موفق بوده است که به بخشی از نیازها پاسخ داده است.

6. تخصصی شدن امور تبلیغ: هر کجا روحانیون در حوزه تخصصی خود، به کار پیام رسانی دینی مشغول شده اند موفق بوده اند. امروزه گروه بزرگی از سربازان و نظامیان از تحصیلات عالیه برخوردارند. بایسته است روحانیون عقیدتی و مبلغان نقش آفرین در بین این گروه ها، دانش و آگاهی خود را بالا ببرند، بسیار بالاتر از آگاهی های مذهبی و اجتماعی نظامیان و... یا دوره تخصصی که طلاب و پیام رسانان دین برای حضور در دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی باید بگذرانند، بسیار مهم است و باید به آن اهمیت ویژه داده شود، تا دستاوردهای بسیار خوب و ماندگار داشته باشد. نه این که هر کس با هر ذوق و سلیقه و پایه ای از دانش و آگاهی بتواند در این مراکز حضور بیابد و به گمان خود تبلیغ دین کند که بی گمان این گونه حضورها، نتیجه عکس خواهد داد.

بیمارستانها نیازمند مبلغان ویژه هستند. مبلغانی که درباره شرایط روحی و روانی بیمارستانها و کادر خدمت گزار و بیماران دوره های خاص را دیده اند.

کلیسا برای تبلیغ در بیمارستانها، دوره های ویژه دارد. اصولاً یکی از ابزار تبلیغی مسیحیت گسترش مراکز درمانی است. در گذشته و دوره پیش از انقلاب اسلامی، مبلغان مسیحی در برخی از بیمارستانهای ایران به کار پرستاری مشغول بودند و دختران تارک دنیا در آن جا خدمت می کردند. این خود موجب گرایش افرادی به کیش ترسایان

7. آمادگیهای لازم: رساندن پیام دین و آموزه های وحیانی ناب، به بیرون از مرزها جهادی است بزرگ. که با آمادگیهای لازم و برگیری ره توشه های بسیار کارساز و ساز و برگی ره گشا، می بایست در این میدان بزرگ گام گذارد. آشنایی با فرهنگ ملتها و آشنایی با زبانهای زنده ملتها از نیازهای تبلیغی نخستین و گامهای مقدماتی است که باید برداشته شود که به هر دلیل، پس از سی سال این نیاز برآورده نشده است. امروز استفاده از نیروی نظامی برای کسب استیلا بر ملتها کارایی خود را از دست داده و جهان استکبار برای تداوم سلطه گذشته خود به ابزار فرهنگ و دیپلماسی فرهنگی روی آورده است. غرب با جنگ نرم مهم ترین رقیب شرقی خود را از سر راه برداشت. ایجاد دانشکده های امریکایی مانند دانشگاه امریکایی بیروت، دانشگاه امریکایی قاهره و مؤسسات آموزشی در کشورهای حوزه خلیج فارس، همان دیپلماسی غربی است که با ایجاد فرهنگ و ارزشهای امریکایی، افزون بر باز کردن دروازه های سیاسی و اقتصادی این کشورها به روی امریکای جهانخوار، نخبگان این کشورها را به خود جذب کرده و نسلی از رهبران سیاسی وابسته و استحال شده را پرورش می دهد. ما برای کمک به ملتهای اسلامی و مستضعف نیازمند ارتباط فرهنگی با دیگر کشورها هستیم و اصولا بدون صدور فرهنگ اسلامی و بازی در زمین حریف، در خانه محاصره می شویم. پس به جای متمرکز کردن همه نیروها در باروهای دفاعی باید پیش رفت و با کار فرهنگی دشمن را در خانه اش به دفاع واداشت و همه اینها بدون پیوند قوی فرهنگی با ملتهای اسلامی ممکن نیست. همه برکتهایی که تا کنون به بار آمده، حاصل سرمایه های موجود بوده است. کشور ما از ظرفیت های عظیم تمدنی و فرهنگی برخوردار است و می توان با بهره گیری از سرمایه های موجود جریان فرهنگی در جهان، بویژه جهان اسلام را در اختیار گرفت. صدور فرهنگ و ارزشهای دینی را می توان با بهره گیری از غنای زبان فارسی جامه عمل پوشاند. مبلغان و پیام رسانان دینی در خارج از کشور نیروی بسیار قوی و بالفعلی دارند که نباید آن را نادیده بگیرند و آن ایرانیان مسلمان خارج از کشور است. پیام دین اگر به درستی به اینان، بویژه نسل جوان آنها رسانده شود، به گونه معجزه آسایی اثر خواهد گذاشت و دامنه پیام را خواهد گستراند.

روحانیان شیعه در جای جای جهان در کانون توجه اند. بسیاری از علاقه مندان به اسلام و اندیشه های امام خمینی علاقه دارند با عالمان دین ارتباط پیدا کنند و از روح و پیام حقیقی انقلاب اسلامی آگاه شوند از این مقوله و علاقه شدید مسلمانان جهان به انقلاب اسلامی و امام و عالمان شیعه نمونه های بسیار می توان ارائه داد. از جمله: نگارنده در سفری به مکه معظمه از یکی از شیفتگان به امام و انقلاب اسلامی، اهل شمال افریقا پرسیدم: چرا به جای ارتباط با روحانیان کاروانها، خود مستقیما با وزارت امور خارجه ایران تماس برقرار نمی کنید؟

پاسخ داد: عمامه و ردا نشانه قداست است. کسی که به این لباس آراسته است، مطمئن ترین شخصی است که می توان با او ارتباط برقرار کرد و درد دل کرد. روحانیون محرم اسرار مردم اند. از این رو من شما را که در جمع زوار مساله شرعیه می گفتی، برای ارتباط برگزیدم و خوشبختانه راه به خطا نبردم.

با همه این نیازها و زمینه های مناسب و علاقه شدید مسلمانان به ارتباط با روحانیان، نیروی آشنا به زبان و آماده تبلیغ برای خارج از کشور اندک است. به تعبیر استاد مصباح یزدی:

"در مالزی مذهب شیعه را به رسمیت نمی شناسند. ایجاد حسینه و مراکز شیعی ممنوع است... در یک سفر کوتاه که به مالزی داشتم، چندین دانشگاه از ما استاد فلسفه و علوم قرآن درخواست داشتند. استادی که بتواند با زبان انگلیسی تدریس کند ما دو استاد نتوانستیم بفرستیم. اگر این کار را بتوانیم انجام دهیم از طریق دانشگاه، آن جا را تسخیر می کنیم." 88

رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، اعضای سازمان ارتباطات اسلامی و

نمایندگان فرهنگی جمهوری اسلامی در خارج از کشور، درباره این مهم فرمود:

"سفیران فرهنگی جمهوری اسلامی، خط مقدم جبهه فرهنگی در عرصه بین المللی هستند. ارائه تصویر درست و واقعی از نظام جمهوری اسلامی و واقعیتها و پیشرفتهای ایران امروز در کنار ترویج زبان و ادبیات فارسی از جمله وظایف سنگین سفیران فرهنگی نظام اسلامی است." 89

معظم له در ضرورت آمادگی طلاب و برنامه ریزان حوزه برای این مهم یادآور شدند:

"ارتباط شما [طلاب] با مسائل جهانی، با فرهنگهای جهانی، با مطبوعات جهانی، با کتابها، با نوشتجات و با پیشرفتهای علمی و فرهنگی از این نظر حایز اهمیت است که شما را تکمیل خواهد کرد. شما از اول انقلاب نگاه کنید مرحوم شهید بهشتی را به عنوان یک مثال ببینید، او آدمی بود که با مسائل جهانی مرتبط و متصل بود. از خصوصیات شهید عزیزمان این بود که دو زبان خارجی را خوب می دانست. ایشان در محافل هم به زبان آلمانی و هم با زبان انگلیسی می توانست سخنرانی کند. البته زبان عربی را هم بلد بود و به این زبان هم سخنرانی می کرد. امروزه در جامعه ما آن کسانی که بتوانند با زبانهای زنده دنیا صحبت کنند و معارف الهی و پیشرفتهای فکری و فرهنگ اسلامی را برسانند، خیلی کم هستند و این خلأ باید به گونه ای پر شود.... اگر در وقت صرفه جویی کنیم طلبه می تواند به تعلیم زبان خارجی هم بپردازد." 90

نتیجه

با مروری بر راهکارهای اثرگذار پیام رسانی دینی در جهان اسلام و نارساییهای تبلیغی موجود در حوزه های معاصر شیعه این نتیجه ها به دست آمد.

1. نشان دادن الگوی عملی از رفتارهای فردی و الگوی اجتماعی، مهم ترین وسیله جذب دیگران به اسلام و مکتب اهل بیت است.

2. منبر و تشکیلات تبلیغی سنتی چونان گذشته از کارایی بی رقیبی برخوردار است و بایستی در تقویت و تکامل آن کوشید.

3. ایجاد تخصص در تبلیغ و بهره وری مناسب از نیروهای موجود تجربه ای است سودمند و مجرب و بی توجهی به آن خسارتی است غیر قابل جبران.

4. هماهنگی میان مراکز تبلیغی توان بهره وری را بالا برده و از پراکنده کاری و هدر رفتن نیروی پیش گیری می کند.

5. تبلیغات خارج از کشور، بویژه در میان ایرانیان مهاجر و دیگران ضرورتی است که نباید آن را کوچک شمرد. این مهم افزون بر انجام رسالت دعوت دینی منافع فرهنگی و سیاسی و اقتصادی فراوانی را برای کشور دربر خواهد داشت.

6. گرایشهای روز افزون دنیای اسلام برای بازگشت به اسلام و تمدن اسلامی و نیز رویکرد نوین دنیا به مکتب اهل بیت (ع) حاصل روابط عاطفی شیعیان به جهان اسلام بوده که باید در افزایش این تجربه موفق کوشید.

پی نوشتها :

1. سوره توبه، آیه 122.
2. مجموعه ورام ج 2 / 289. شبیه این تعبیر در صحیح مسلم ج 77/5؛ صحیح بخاری ج 170/4.
3. الکامل فی التاریخ، ابن اثیر ج 305/2؛ دار صادر، بیروت؛ بحارالانوار ج 363-360/21. موسسه الوفاء بیروت.
4. البرهان علی عدم تحریف القرآن، سید مرتضی رضوی / 66 الارشاد للطباعه و النشر بیروت.
5. مجموعه کتابهای "من فقه الدعوه" مصطفی مشهور، دارالتوزیع والنشر الاسلامیه، 1416ق؛ مجموعه فقه الدعوه الی الله، عبدالرحمن حسن الميدانی، دارالقلم دمشق، 1417ق؛ الدعوه والدعاة، دکتر بسام الصباغ، دارالایمان، سوریه 1420ق؛ فصول فی الدعوه الاسلامیه، حسن عیسی عبدالظاهر، دارالثقافه قطر 1416؛ اصول الدعوه، دکتر عبدالکریم زیدان، بغداد 1395ق؛ فقه الدعوه، سید قطب، روائع الکتب، 1413؛ مستلزمات الدعوه فی العصرالحاضر، علی بن صالح المرشد، البینه، 1409. اثرالوقف علی الدعوه، خالد فوزان، اوقاف شارقه، دراسة فی علم الدعوه الاسلامیه، احمد علی الملا، دالفکر 1412. و...
6. سرزمین دره ها، شهاب الدین فرخ یار / 30 دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
7. اندیشه تقریب شماره 199/5. تابستان 87.
8. درباره یوسف دره الحداد. دراسة نقديه، لکتاب الانجیل فی القرآن، عبدالرحیم سعد داود 8/- . المجمع العالمی لاهل البيت 1428ق.
9. کتاب القرآن لیس دعوه نصرانیه، سامی عصاصه، مقدمه، طبع دوم 2004 دارالوثائق بیروت.
10. فصلنامه تاریخ در آینه پژوهش - تخصصی تاریخ موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، شماره 11، مصاحبه آقای سیدهادی خسروشاهی با موضوع "سابقه و ریشه تاریخی خصومت دستگاه مسیحیت با اسلام" (بخش دوم).
11. وبگاه بی بی سی فارسی؛ سایت کتاب نیوز. 12. روش تبلیغ مسیحیت در میان مسلمانان، مارش. ر - جارلز. ترجمه حسین مرادی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، 1372ش.
13. جهان اسلام، مرتضی اسعدی ج 2/22. مرکز نشر دانشگاهی 1369.
14. روش تبلیغ مسیحیت در ایران / 89.
15. ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، خاطرات ارتشبد فردوست، ج 187/1، انتشارات اطلاعات 1369.
16. پهلوی ها، جمعی از مؤلفان، کتاب مرجع تهران 1388 به نقل از خاطرات علم، حوادث سال 1351.
17. مورخه 1389/7/27 در جمع مردم قم.
18. ر. ک: روزنامه همشهری 6 آبان 1381.
19. همسر اوباما رئیس جمهور آمریکا در پاسخ این سؤال که آیا فرزندان شما فلان برنامه های ساخته شده به وسیله هالیوود را می بینند. گفت این برنامه ها برای دنیای غرب ساخته نشده است.
20. فصلنامه تاریخ و فرهنگ معاصر، مرکز بررسیهای اسلامی شماره 6 و 7 / 273-271.
21. خبرگزاری فارس، 88/05/13 شماره: 8805121703
22. خبرگزاری فارس 22: 15 - 87/05/16: تحت عنوان: موساد 350 دانشمند هسته ای و 300 استاد دانشگاه را در عراق ترور کرد.
23. تاریخ و فرهنگ معاصر شماره 8/203.
24. غرالحکم ج 5 / 344

25. بیانات رهبری در 24 مرداد 1374
26. بیانات رهبری در 1380/6/5
27. تاریخ معاصر ایران، کتاب چهارم /203
28. پگاه حوزه، ویژه حوزه های دینی شماره 8/60.
29. همان: هفدهم مرداد 1383، شماره 140
30. انور السادات لا نور و لا سیاده! حسنی مبارک، حیس لا حسن و لا برکه، از سخنان وی است.
31. مجله آفاق، دو ماهنامه مجتمع آموزشی امام خمینی، قم، شماره 4/24.
32. الازهر فی الف عام، 307-36 عالم الکتب 1408. ق.
33. مجموعه آثار شهید مطهری ج 13/636 صدرا 1374. ش.
34. اندیشه تقریب شماره 15/199. تابستان 1387.
35. علل و عوامل ضعف و انحطاط مسلمین...، سید احمد مؤثقی/215.
36. صحیفه نور مجموعه رهنمودهای امام خمینی ج 13/126، وزارت ارشاد اسلامی.
37. روزنامه الرياض مورخ 17 محرم 1419 برابر با 1377/2/23.
38. فصلنامه میقات حج، شماره 24 / 197
- (هفته نامه الدعوه، مورخ 21 ذوالقعدة 1418 برابر با 76/12/28)
39. المغازی و اقدی ج 1/354.
40. تاریخ دانشگاه های بزرگ اسلامی/31
41. گفتار خوش یارقلی، شیخ محمد محلات / 75. مؤسسه انتشاراتی فراهانی 1384. ق.
42. تاریخ جمعیت اخوان المسلمین از آغاز تا امروز، ریچارد میشل ترجمه سید هادی خسروشاهی ج 2/94
- انتشارات وزارت خارجه، 1387، چاپ دوم.
43. برآورد استراتژیک مصر، مختار حسینی /176، انتشارات موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین الملل
- ابرار معاصر، تهران، 1381.
44. أسس التقدم عند مفکری الاسلام، جدعان فهمی /581، قاهره، دارالشروق، 1978 م.
45. شیعه در مصر از آغاز تا عصر امام خمینی، صالح الوردانی، مترجم عبدالحسین بینش /152، موسسه دایره
- المعارف فقه اسلامی، 1382، چاپ اول.
46. سید مجتبی نواب صفوی، اندیشه ها مبارزات، سید حسین خوش نیت /141 انتشارات منشور برادری،
- 1360 ش.
47. تاریخ و فرهنگ معاصر شماره 8/238.
48. جهاد اسلامی، فتحی شقاقی، ترجمه سید هادی خسروشاهی 168، انتشارات روزنامه اطلاعات، 1375، تهران
49. برآورد استراتژیک مصر /170.
50. اخوان المسلمین، خسرو صفوی /26، رسام، 1365، تهران. عصر روز 12 فوریه 1948 حسن البناء در مقابل
- دفتر سازمان جوانان مسلمان در حال سوار شدن به تاکسی مورد اصابت گلوله قرار گرفت و در بیمارستان
- درگذشت.
51. فلسفه نیکو، حسن نیکو ج 2/148، بنگاه مطبوعاتی فراهانی بی تا.

52. کتاب التقریب ج 3/279، محمد مهدی تسخیری، مرکز جهانی تقریب مذاهب اسلامی
53. پگاه حوزه شماره 252.
54. اندیشه تقریب، مجمع تقریب مذاهب اسلامی سال 4 شماره 136/15..
55. پیام مبلغ /72.
56. آینه دانشوران /68.
57. یاران امام به روایت اسناد ساواک ج 46-45/1 (سید محمدرضا سعیدی)
58. طلایه دار فرهنگ اسلامی در عصر اختناق، خاطراتی از شیخ عباسعلی اسلامی /129 انتشارات کتابخانه بزرگ اسلامی، 1374.
59. همان /176.
60. همان /111.
61. همان /153.
62. همان /149.
63. یاران امام به روایت اسناد ساواک ج 6/1.
64. همان.
65. از مقدمه ایرانشهر، بر کتاب شرح حال و آثار سید جمال الدین اسدآبادی، نوشته میرزا لطف الله اسدآبادی، دارالفکر، قم.
66. خبرگزاری تقریب یکشنبه 14 آذر 1389
67. آفات الطلاب، شاکر برخوردار، ج 2/124. موسسه انتشاراتی لاهوت، 1389 ش.
68. تقریرات میرزای شیرازی، روزدری ج 1/16 موسسه آل البيت.
69. سایت مرکز اسناد انقلاب اسلامی، مقاله رحیم روح بخش.
70. اعیان الشیعه، محسن الامین، جزو 56/70؛ مستدرکات، ج 56/73؛ دولة الموحدين الاسلاميه حسن الامين /120، دار الزهراء، بیروت
71. نهضت شیعیان در انقلاب اسلامی عراق، عبدالله فهد نفیسی، برگردان کاظم چاپچیان /38، امیر کبیر. 1364 ش.
72. همان 72.
73. عاشورا، عزاداری، مجموعه مقالات /85 نشر صحیفه خرد.
74. پژوه، دو ماهنامه اطلاع رسانی مرکز جهانی علوم اسلامی، فروردین و اردیبهشت 1385، شماره 17. ترکیه؛ وضعیت دینی در عصر حاضر، گفت و گو با حجت الاسلام مرتضی ترابی و آقایان قدری چلیک و موسی جمالی
75. شهید محمد شهاده از رهبران شهید فلسطینی می گفت: فلسطین مظلوم است چنان که اهل بیت پیامبر در میان امت اسلامی مظلوم اند.
76. دانشگاه الازهر، تاریخ هزار ساله تعلیمات اسلامی، بایارداج ترجمه آذرمیدخت مشایخ فریدنی /1. مرکز نشر دانشگاهی، 1367. ش؛ الازهر فی الف عام، دکتر محمد عبدالمنعم خفاجی /23-22. عالم الکتب. 1408.
77. دانشگاه الازهر /135.
78. دانشگاه الازهر، دفتر مطالعات راهبردی /37، مدارس علوم دینی خارج از کشور.

79. دانشگاه الازهر، بایارداد ج 230/.
80. دانشگاه الازهر، دفتر مطالعات راهبردی 36/.
81. از سخنان نمایندگی فرهنگی جمهوری اسلامی در مصر..
82. سیاحت شرق یا زندگینامه آقا نجفی قوچانی 184/.
83. جهاد اکبر، امام خمینی، چاپ شده به همراه کتاب ولایت فقیه 222/.
84. سیمای فرزندگان، رضا مختاری 446/. به نقل از کیهان 1364/5/26.
85. بحارالانوار علامه مجلسی ج 214/57، موسسه الوفاء. بیروت.
86. خاطرات من، یا روشن شدن تاریخ صد ساله، حسن اعظام قدسی ج 16/2 انتشارات ابوریحان 1349. ش.
87. عدل الهی شهید مطهری، چاپ شده در مجموعه آثار ج 271/1. صدرا، 1374. ش.
88. همایش تجلیل از پژوهشگران مورخه 1385/9/29. موسسه امام خمینی.
89. از بیانات مقام معظم رهبری 11 اسفند 1388.
90. حوزه و روحانیت ج 39/2.